Gehenna. Bilder ur de fördömdas tillvaro av Carolus

Förord till den elektroniska utgåvan

Detta verk har digitalseirats av SAC-Syndikalsiterna och anpassats för Projekt Runeberg i december 2013 av Ralph E.

C ^aroluf:

x ***

QOKFOCUACET FEDERATIV yYocKHo^- »C A R O L US

GEHENNA

BILDER UR DE FÖRDÖMDAS TILLVARO

STOCKHOLM 1922 BOKFÖRLÄGET FE DER A TIVTRYCKERI-A.-B. FEDERATIV, STOCKHOLM 1922INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sid.

EN BRÄNNMÄRKT

i.

SJÄLEN, VÄRT INNERSTA JAG, ÄR ETT nattdjur, en mussla som skyr dagsljuset och som endast någon gån g, så sällan, vågar sticka fram ett ängsligt känselspröt, sedan natten fallit på.

Men då timman är sen, då tobaksröken sänker sina tätnande slöjor kring huvudena därinne i kafélokalen, kan det hända att den ene vännen lyfter en smula på den skyddande masken, för att en försvinnande, förbiglidande minut visa sig — sådan han verkligen är, inför den andre. Efteråt blygs han troligen, såsom en den där visat sig inför offentligheten naken. Kanske känner han tillika att han blottställt sig. Han har givit sig oklädd in i fiendeläger, dit han borde gått pansarklädd och med fällt visir.8

Men det var ju en vän... bah... än se'n, all vänskap är halv, ingen är fullständigt vän med någon annan än sig själv. Förståndigt, omtänksamt folk hålla sig på neutral mark även om de ibland råka taga några glas mera utåt småtimmarna än vad en sträng måttlighets-ståndpunkt i vår tid anser som det normala. Man pratar politik — ett ofarligt ämne, synnerligast då det knådas mellan skål och vägg, eller också talar man om affärer eller helt rätt och slätt uppbygger man varandra ömsesidigt med skabrösa historier. Så supa alla förnuftiga borgare! — —

*

— Demokrati säger du, bror Fürstzén... ja... hm...

Grosshandlare Haag tar en funderare medan han låter punschhalvan försiktigt avrinna mot kanten på kylaren.

— ... demokratin har utan tvivel framtiden för sig. Tidsandan är demokratisk. En ärvd titel, ett gammalt namn, vad betyder det i vår tid? — Ingenting, såvida ej dess bärare tillika besitter den personliga dugligheten, initiativkraften, blicken... På de personliga egenskaperna kommer allt an nu för tiden. Ja, d. v. s. man får ju medge att därtill också slumpen spelaro

Hin roll i de enstaka fallen. Men de sociala företeelserna i stort dirigeras ej av någon slump. Dugligheten segrar, det odugliga går under — dugligheten är vår tids enda adelsmärke som har kvar något värde. Det kallar jag att demokratien firat sitt genombrott, ty duglighet är inte ett monpol för en viss bestämd klass. I den meningen kan man vara demokrat oberoende av i vilket läger man står som politisk partiman. Som sådan tillhör jag annars de moderata. Nåväl, du ansluter dig, som jag nyss hörde, till de liberala. Och ändå tror jag att vi i bästa samförstånd kunna dricka en skål för demokratiens framgång och för tidsutvecklingen i demokratisk anda, sådant vi nu definierat begreppet.

De båda vännerna le, buga sig för varandra och dricka, egentligen mera ceremoniöst än stunden synes fordra. Det hör nu till restaurangetiketten. Orkestern hugger i och samtalet får för en stund avstanna. Stämningen vid flera av borden börjar bli bullersam och atmosfären är skämd av sprit- och tobaksångor. De båda vännerna sitta med halvslutna ögonlock och lyssna till musiken, medan de låta den en stund tidigare förtärda maten smälta.

Det är den nye disponenten å A.-B. Läns-tryckeriet, Göte Fürstzén och chefen i firman10

"Förenade Pappersbrukens Partinederlag", grosshandlare Haag, som efter sin första affärsuppgörelse intagit en gemensam supé, efterföljd av kaffe med avec. Disponenten är en stor, grann karl som på sitt sätt bildar en kontrast,, vad det yttre beträffar, mot den klene och i sättet betydligt petige grosshandlaren. Fast bekantskapen är så där ny, ha de båda redan hunnit bliva vänner och vid desserten har brorskålen druckits.

— Hör du Fürstzén, om vi skulle ta' och bryta upp nu. Här börjar bli en smula oredigt. Yi kunna ju ta en promenad och prata.

Man gör upp och reser på sig med en viss försiktighet, en känsla av att man kanske druckit en smula för tappert. Men mellan bordraderna går det med en flott om också tillkämpad korrekthet.

Ute är det klar sensommarnatt. Staden ligger i halvslumrande ro, på huvudgatorna gå väl ännu dyningar av trafiken, men då man hunnit ner i Södra Allén — Haag bor vid en av de till denna gränsande tvärgatorna — syns endast ett och annat enstaka par. Den friska luften har jagat bort den annalkande dåsigheten och den naturliga talförheten har kommit11

tillbaka. Arm i arm vandra de båda vännerna alléen upp och ned, varv efter varv. Samtalet har åter kommit in på den för dem mest naturliga vägen; man talar om affärer.

Det är över midnatt då man skiljes vid grosshandlarens port. Stämningen är hjärtlig och man består varandra små ryggdunkningar till avsked.

— Du kommer då i morgon upp på mitt kontor. Vi kunna säga vid... vid...?

— Elvatiden, om det passar.

— Gott! Vid elvatiden.

Grosshandlaren letar rätt på en nyckel, öppnar, skruvar upp det elektriska ljuset och nickar ånyo godnatt. Han hejdar sig i dörren:

— Ja, jag behöver naturligtvis inte särskilt påpeka, att den här affärsöverenskommelsen måste bli...

— ... oss emellan, ville du säga. Du kan vara lugn. Utom faktorn, Bohlin, som måste få reda på den...

— Gott, gott! Godnatt!

Grosshandlaren går upp till sitt, nöjd med

kvällen. Disponenten å sin sida bråkar hjärnan med en viss procenträkning under hemvägen och väl hunnen upp i sin komfortabla ungkarlsdubblett — han är nämligen ungkarl — tar han fram blyerts och block och kalkyle-12

rar en stund, tills lian finner tiden vara inne att söka vilan.

II.

Det är fredagsmorgon.

Disponent Fürstzén sitter vid det stora amerikanska skrivbordet å A.-B. Länstryckfriets kontor och genomläser avlöningslistorna. Utanför, i stora rummet åt gatan, arbeta fyra kontorsbiträden, ett manligt och tre kvinnliga.

— Herr Lind, titta hit ett tag!

Det manliga biträdet skyndar att efterkomma disponentens tillsägelse.

— Jo se, vi ha ju avlöningsdag; sitter just och ser på listorna här..-. Bergström ha vi först en man som heter. Det är ju den där äldre av maskinsättarna, inte sannt? Nå... hm...; har han varil anställd här länge? Jasså, bara lem år.

Disponenten jämför summan på listan med ett kollektivavtal, som ligger framme på bordet.

— Den näste: Johnsson, Birger Johnsson? Handsättare? Jasså, också vid maskinerna; fjorton års anställningstid. Duglig karl?... Jaha.. Gammal på stället...

Förhöret fortsättes, namn för namn, hela listan igenom. När allt är vederbörligen utfrågat,13

pftmärkt ooli antecknat, ringer disponenten i lokaltelefonen på faktorn och det hålles en liliigre konferens.

Sedan faktorn gått, får springpojken order alt hämta in sättaren Birger Johnsson.

Det är en medelålders, grovbyggd typ, i smutsig hlå arbetsblus, som en stund senare visar sig i dörren från gårdssidan. Han ser halft förläget, halft frågande på den nye principalen.

Den gamle "Dispen" hade varit en grå och bister brumbjörn, som rätt ofta röt och levde till med syndabockarna ute i de olika avdelnin {+-+} garna av officinen. I själ och hjärta var han likväl hyggligare än den sträva ytan lät förmoda, och en gång väl kommen till rätta med hans kantigheter, trivdes man rätt bra under hans regim. Snål eller småaktig hade han aldrig varit.

Emellertid hade den här nye ett betydligt vänligare utseende och han såg så ståtlig ut — en sannskyldig prydnad i det fina kontoret. Detta konstaterade Johnsson tyst för sig själv, där han stod innanför dörren.

Disponenten bjöd honom vänligt stiga fram.

— Jaha, herr Johnsson. Hm... jag håller på med att granska avlöningslistorna. Låt se... herr Johnsson har betydligt mer pr vecka än kollektivavtalet stipulerar.u

Disponenten gör ett uppehåll och hr Johnsson, som inte rätt förstår varthän hans eho|' vill komma, vet inte vad svar han skall ge, och stammar därför endast:

— Ja, nog har jag ...

---mer än kollektivavtalet bestämmer,

ja. Nu känner jag ju inte vidare till er däruti), jag har hittills, under den korta tid jag liar varit här, haft nog att syssla med härinne. Jag vill dock gärna förmoda att hr Johnsson, lika väl som de andra också förreslen, är en duglig och pålitlig arbetare. Men... hm... saken är nu den, att... vi nödgas göra inbesparingar i ganska stor utsträckning. Det ha vi flera samverkande orsaker, kanske ej minst den ohejdade konkurrensen, att tacka för. Jag har fått bestämt förständigande av det här bolagets huvudmän att göra inbesparingar på utgiftskontona, samtliga utgiftskonto, alltså även avlöningarnas, som ju är ett av de största. Nå, för att gå rakt på sak, vi nödgas nedsätta lönerna, ej blott för hr Johnsson utan för samtliga; sätta ned dem till det avtalsenliga.

— Men, hr disponent, det kan väl i herrans namn aldrig vara meningen att så här utan vidare sätta ner min lön! — utropar Johnsson bestört. Jag har arbetat här i så många år och några av mina kamrater ha förresten också va-
15

rit här länge. Hur skulle jag reda mig med min stora familj. Det kan aldrig... vi komma sannerligen... jag ville säga... lät oss åtminstone få tid att gemensamt överlägga, innan något avgöres, som...

—- Naturligtvis! Jag förstår mycket väl, att det här kommer oväntat, jag förstår att det... Hm... jag måste tillstå att det är ledsamt för mig också, mycket ledsamt. Om det nu berott på mig, hr Johnsson, förstår, ensamt på mig att bestämma, så skulle jag gjort allt för att söka ordna det så, att vi kunnat undvika i varje fall så här betydliga reduceringar, men, som sagt...

Disponenten gör en beklagande gest.

— Jag har nu sagt till hr Johnsson först, därför att det proportionsvis drabbar honom hårdast. Under hand skall jag underrätta även de övriga. Men om hr Johnsson så vill, så tala gärna med kamraterna och glöm inte framhålla att det här är bolagets huvudmän...

Johnsson stapplar ut, djupt förkrossad.

Redan nästa avlöningsdag äro lönereduceringarna ett faktum. Det har visserligen på personalens tillskyndan hållits föreningssammanträde om saken, men då inte kollektivavtalets bestämmelser brutits, anser man att ingenting kan vidgöras. För övrigt ha ju ej lonenedsätt-16

ningarna berört flertalet så kännbart som den stackars Johnsson.

III.

Klockan fattas endast ett par minuter i halv sju.

Maskinsättare Johnsson vid den stora "dub-beldäckaren" konstaterar detta, vid det han ser på sitt ur. Ännu en arbetsdag är sålunda gången. Han samlar de utkorrigerade matriserna som ligga framför honom, gör en rad av dem och skickar iväg dem till gjutapparaten. Det brukar vara sista göromålet vid maskinen Tör dagen. Sedan ger han sig tid att räta en smula på ryggen och gnider de värkande ögonen, medan han låter maskinen göra sitt automatiska arbete.

Under tiden kommer kollegan Andersson, som redan stannat sin maskin, bort och ger sig i språk:

— Stanna nu för tusan! "Fattighjälpen" är här på ögonblicket.

"Fattighjälpen" var den skämtsamma benämningen för avlöning.

Johnsson drar försiktigtvis ännu en gång upp uret från fickan och då han ser att det är17

kvällsdags, stänger han beslutsamt av ledningen till den elektriska motorn.

— Hör du Johnsson — Andersson sänker rösten till viskning — jag har kommit en fin historia på spåren. "Dispen" stoppar i sin egen ficka vad han härförleden tog ifrån oss.

— Såå... åhnej, det tror jag inte, du har nog fel. Vi kvittera ju själva ut vad vi få. Det går inte att fuska...

— Nej, det är knepigare. Jag har likväl råkat få en liten blick i korten, och det är en snygg-historia, som du skall

få närmare besked om på hemvägen. Pass på, där ha vi den räven Bohlin!...

Faktorn synes verkligen borta i dörren, lastad med avlöningspåsarna.

— Jaså, herrarna ha stannat (en blick på klockan!) Så ha vi då avlöningarna här. Kanske hr Johnsson vill kvittera först... tack... Hur sa' Andersson?... Ja, ja, en tråkig historia! Jag skall för min del vid lämpligt tillfälle, någon gång längre fram, söka slänga ett litet ord så försiktigt till disponenten, när konjunkturerna bättrat sig.

— Kanske jag gör det själv.

— Det torde inte löna sig. Åtminstone inte nu.

— Vem kan veta så noga?

Faktorn fortsätter sin rond vidare, utan att

218

svara, och de bägge maskinsättarna göra sig redo att gå.

Utkomna från porten framkastade Johnsson tanken på att besöka en utskänkningsrestau-rant, men Andersson avråder och så följes man åt på hemvägen. Johnsson brukade sällan försumma besöket på utskänkningsstället en avlöningskväll, men som han dels var nödd till sparsamhet mer än vanligt och dels är intresserad för den av Andersson utlovade förklaringen, går han ifrån gamla vanan.

— Nå, hur var den där historien om "Dis-pis"?

— Jo, den är ganska enkel och lättbegriplig. Den ståtlige herrn inne på kontoret har gjort överenskommelse med Haag i "Förenade Pappersbruken" att all pappersleverans till Länstryckeriet skall gå från den firman. Jag taladt just med pappersskäraren i middags. Den senaste månaden har inte ett ark papper eller kartong kommit från de andra pappersfirmorna, som brukat leverera. Av en händelse vet jag, att "Förenade" noterat hela 20 procent högre pris pr ris för en viss levererad papperssort än "Salomonska pappersengrossnecferlaget", som annars brukar ha leveransen av den sortens papper. Förstår du? Disponenten har gjort den här överenskommelsen med Haag mot viss pro-19

vision på leveranserna. Leverantören tar bra betalt Tör att hålla sig skadelös. Alltså är det ej Haag och hans firma, utan rätt och slätt Länstryckeriet som får betala disponentens provision.

— Men du nämnde ju om avlöningarna.

— Dumhuvud! Förstår du inte, att då Läns-tryckeriet får betala mera för papperet än de andra tryckerierna, måste övriga kostnader pressas ner för att tryckeriet skall kunna uthärda konkurrensen. Det är ju solklart!

Johnsson går en stund fundersam. Det var onekligen logik i vad hans kollega sagt. Till slut frågar han:

— Har du bevis för att "Dispis" får en sådan där provision.

— Jag räknar det för att vara bevis nog, när jag vet att han tar papper från Haag som han kan få så pass mycket billigare på annat håll.

-— Hm! Kanske.

— Men nu menar jag att han bör avslöjas. Ytterst är det ju vi, som få punga ut med detta, som disponenten, jag hade så när sagt stjäl.

— Tyst! Akta dig för vad du säger.

— Nåja. Borde vi inte nu göra något gemensamt av det här? Om det vore enighet bland personalen, så att den höll mig om ryggen, skulle jag sannerligen gå in och säga "Dispis"20

sanningen rakt i ansiktet. Vågar du vara med om det?

Johnsson fasade i själ och hjärta vid blotta tanken på en sådan djärvhet, men å andra sidan var han förargad över

lönenedpressningen och svarade med ett svävande löfte att vara med, såvida alla de andra bli det.

Andersson skildes misslynt från sin vankelmodiga kollega. Han tyckte med skäl, att då han, som ändå fått lönen minskad med endast hälften mot vad Johnsson fått, när han var villig att träda i spetsen, borde väl Johnsson, som var värre plockad, inte dra' sig. Jag vill strunta i en sådan sammanhållning, muttrade Andersson för sig själv. Men lika gott. Man säger väl med Sven Duva: "Vill ingen annan med mig gå, får jag väl ensam gå". Det skall bli trevligt att se, om "Dispis" skulle visa sin förbannade sliskiga artighet, när jag fyrar av den saluten!

Så tänker Andersson, medan han stegar uppför trapporna till sin bostad, n:r 14 vid östra Infartsvägen. Han var så fördjupad i sina reflexioner, att han så när glömt ge sin gumma kvällskyssen, då hon mötte honom i tamburen. Och detta hade ju varit något hart när oerhört, ty Andersson var så gott som nygift — och en rar liten gumma var det han hade!21

VII.

Uppgörelsen mellan disponenten å A.-B. Länstryckeriet och hans underlydande, rna-skinsättare Andersson, kom , hastigare än den senare förmodat.

Andersson hade under hand talat med några av den övriga personalen och upprepat beskyllningen mot disponenten, men ingen av kollegerna ville vara med om att röra i saken. Om det nu verkligen förhöll sig så som Andersson påstod, så inte kunde personalen lägga näsan i den saken. Vad hade väl den med firmans pappersrekvisitioner att skaffa? Till slut började också Andersson själv luta åt samma åsikt. Det gick nog inte lyckligt att söka bråk med en som var så ojämförligt mycket starkare.

Så en morgon, då Andersson skulle börja arbetet, fann han ett brev instucket i manuskriptklämman på maskinen. Det var adresserat till honom själv och kuvertet bar A.-B. Länstryckeriets prydliga firmastämpel. • En aning sade Andersson att det var "ugglor i mossen", och ett hastigt genomögnande av den korta skrivelsen bringade aningen till visshet. Det var en uppsägning, vari kort och gott meddelades, att ma-skinsättaren Anton Andersson fick frånträda sin befattning hos bolaget om fjorton dagar, räknat från datum.22

Andersson blev het om öronen. Men han beslöt att omedelbart skrida till uppgörelse. Rocken kom i en hast på igen och om några ögonblick knackade han på hos disponenten. Denne höll på med ett telefonsamtal och Andersson fick vänta en stund. Så snart hörluren blev nedlagd, högg Andersson i:

-— God morgon, hr disponent. Jag har bekommit uppsägningen i dag, men kanske jag törs fråga varför jag blivit uppsagd?

Disponenten har en allvarsam och ganska sträng min.

-— Jo, det kan ni väl få, fast jag strängt taget inte är skyldig att lämna någon motivering. Ni har blivit uppsagd därför att bolaget behöver göra än ytterligare inbesparingar. Ni arbetar på skift tillsammans med Bergström vid den mindre maskinen, inte sannt?

Andersson bekräftar med en nick.

-— Nåväl, nu ämnar jag låta Arne, äldste sät-teripojken ni vet, lära vid maskinen, delvis under Bergströms och delvis under Johnssons ledning. Ni blir på så sätt överflödig.

— Hå, hr disponent, låt oss inte spela komedi. Säg gärna ut det verkliga skälet... Jag vet för mycket, är det inte så?

— Är ni oförskämd?

Disponenten har rest sig och är blossande röd.23

— Tillåt mig säga, hr disponent, att jag inte ämnar låta bortvisa mig så här behändigt. Antingen tar ni tillbaka uppsägningen, eller också skall detta bolags styrelseordförande pr omgående få besked på det kuckel om pappersleveranserna, som ni och Haag ha tillsammans.

Meningen är knappt fullbordad, förrän Andersson huvudstupa har åkt ett gott stycke utåt gården och dörren har smällt i, så att det suckar i alla fogarna. Andersson står en stund villrådig, så fattar han ett hastigt beslut och vi • ker ut om porten, ut på gatan...

Men inne på kontoret har disponenten med en förvånande hast kommit i jämnvikt igen. Han går bort i dörren till stora kontoret och ger Lind order om att slå över telefonväxeln. Sedan stänger han dörren mellan kontoren och ringer upp grosshandlare Haag.

V.

Andersson har villrådig vankat uppåt staden, utan egentligt mål. Han känner på sig, att han måste ordna tankarna innan han gör något vidare. Ett ögonblick funderar han på att återvända till tryckeriet och börja arbeta igen. Han här ju i alla fall fjorton dagar, som han har24

rätt att sitta där. Men han förkastar genast tanken. Det skulle förresten vara blankt omöjligt att arbeta nu; tangenterna skulle dansa runt för ögonen. Nej, nu måste saken fullföljas till högsta instans. Direktören måste ha en korrekt och utförlig framställning över, hur denne f. d. provryttare handskas med bolagets affärer. Direktören kan omöjligen vara likgiltig för bolagets skötsel, eftersom han lagt ned en dryg procent av sin förmögenhet i detsamma. Alltså: till direktören! Men ban träffas inte före tio. Två och en halv timma kvar! Gott, så hinner man lugna sig litet under tiden!

Den utkastade går ett slag nedåt Slussparken. Det ligger rimfrost på grenarna och höstluften är kall och klar. Solen vilar ännu bakom horisonten i öster.

Arbetslös! — Så underligt! Vem anade det för en stund sedan! Tänk om gumman visste! Kanske borde man gå hem så länge —- men nej, först uppklara affären! Så långsamt tiden går, då man väntar! Så tänker Andersson, där han går och flanerar.

Klockan på slaget tio står vår man utanför ett imponerande hus vid Stortorget, längs vars granitfasad löper en jätteskylt med de enda orden "Centrala banken". Andersson tvekar att stiga på. Han ser den ene affärsmannen efter25

den andre makligt skrida uppför de tre massiva trappstegen och försvinna bakom dubbeldörrarna. Kanske det vore bäst att vänta i fem minuter till, för säkerhets skull.

Andersson väntar fem minuter till. Nu måste...! Marsch!

— Kan man få träffa direktör Muell?

— Jo... Näst sista dörren där till vänster.

Knackning!... Hj ärtklappning!

Direktören har redan en besökande, med ett

vida mer vederhäftigt utseende än den inträdande, åtminstone ur banksynpunkt. Han vänder sig emellertid genast med en frågande blick.

— Är det direktör Muell?

•— Jo. Vad var det om?

— Mitt namn är Andersson, tills i dag anställd å A.-B. Länstryckeriet som maskinsättare. Jag har blivit avskedad...

— Den saken tar inte jag befattning med. Hur i all världen, människa, har ni fallit på idén att komma till mig...

— Ursäkta, men det är stora oegentligheter som den nye disponenten, hr Fürstzén...

— Jag har ju sagt jag inte har med er att göra... Adjö!

Direktören har rynkat ögonbrynen och gör en vink, som det är omöjligt att misstaga sig om innebörden av.

lägger ingen märke till. Direktören talar återigen med den förstkomne av besökarna.

Men utanför huset med den ståtliga fasaden står den utkastade och knyter händerna i van-mäktigt raseri. Plötsligt får ban en klapp på axeln och står ansikte mot ansikte med faktor Bohlin, som är på språng upp till banklokalen.

— Ni här, Andersson! Disponenten frågade för en stund sedan om ni var i arbetet, och när jag gav honom besked om att ni var borta, fick jag order om att inte släppa in er vidare.

— Jaså.

— Vad har ni gjort disponenten?

— Det måtte väl ni, som är hans lakej, ha reda på!

— Ha, tar han den tonen, hr Andersson, så blir det nog värst för honom själv.

Andersson vände ryggen och gick, utan att fortsätta den gagnlösa ordväxlingen. Han tänker på en annan sak. Vad tusan skall månne lilla gumman säga om detta? — den tanken kom igen gång på gång. Bah, det finns väl fler platser än på ärevördiga Länstryckeriet. Strunt i en olycka!27

VII.

I ett av de mindre sällskapsrummen i andra våningen på hotell Standard ha ett tjugotal personer sammankommit till överläggning. Det är "Boktryckarnas förbunds" lokalavdelning som har sitt kvartalssammanträde. Mötet har visserligen både ordförande och sekreterare, men så strängt parlamentariskt går det just ej tillväga. Förhandlingarna ha mera en sällskapsgemytlig prägel och man pratar litet som det bär sig. A.-B. Länstryckeriet är representerat genom disponent Fürstzén.

— Jag har ett förslag att göra, hr ordförande.

— Låt höra, hr disponent.

Ordföranden tar en liten pris ur sin silverdosa och bjuder liberalt laget runt. Dosan är en present från föreningen.

— Jo, jag menar, mina herrar, att det skulle vara lämpligt om vi här inom föreningen komme överens om prickning av oordentliga och hutlösa arbetare. Arbetsgivarna inom en hel del andra branscher, jag vågar nära nog påstå inom de flesta, ha redan ordnat den saken och jag har just nyss haft att göra med ett fall, som bringat mig till övertygelse om behövligheten av att något blir gjort även för vårt facks vidkommande.28

Ordföranden har, under detta lilla anförande hunnit att omsorgsfullt torka näsan med en rödblommig snusnäsduk.

— Glädjande nog, mina herrar, har vårt förbunds huvudstyrelse redan tagit initiativ i den riktning som disponent Fürstzén föreslagit, och det var just min avsikt att själv föra frågan på tal. Förbundets styrelse anser det av flera skäl lämpligast, att de särskilda avdelningarna besluta var för sig då prickning skall företagas, men att namnen på de sålunda prickade insändes till förbundsstyrelsen, som sedan genom konfidentiella meddelanden ger samtliga medlemmar del av besluten. Det är nödvändigt att i denna sak handla med all möjlig försiktighet, ty, som herrarna väl ha sett, har på vissa håll en bullersam press kampanj öppnats mot arbetsgivareföreningarnas åtgärder i nu avhandlade fråga. Det faller av sig själv, att vi ej onödigtvis böra blottställa oss för dessa press-hugg. Om någon av de prickade söker arbete, bör han bemötas minst lika bra som övriga arbetssökande, helst ett grand vänligare. Man måste handla diplomatiskt, herrarna förstå...? önskade disponent Fürstzén, att vi redan i dag taga under behandling det fall, som han antydde något om i sitt anförande.

— Tack, hr ordförande, detta var just min29

avsikt. Jag har under den gångna veckan sett mig föranlåten att avskeda en sannskyldig drummel, en maskinsättare Anton Andersson...

Disponenten relaterar i korta och allmänna ordalag den tvist han haft med arbetaren ifråga, huru denne till och

med gått så långt i oförskämdhet, att han behagat kritisera disponenten för hans sätt att handhava bolagets affärer utåt. Försiktigtvis nämnde han ingenting om detaljerna och att det just gällt pappersrekvisitionerna... Sådant kunde ju vara obehövligt att ingå på! I stället underströks det särskilt, att be-mälde Andersson lämnat platsen utan att iakttaga den avtalsenliga uppsägningstiden.

Beslutet blev, att maskinsättaren Anton Andersson omedelbart skulle prickas såsom brottslig mot avtalets bestämmelser om arbetsgivarens rätt att leda arbetet, och vidare därför att han lämnat konditionen utan att iakttaga av-talsenlig uppsägningstid.

Den anklagade var dömd, utan att han lämnats tillfälle att försvara sig. Föga troligt hade väl varit, att domen blivit en annan, även om ett sådant tillfälle givits. Men det värsta var, att den dömde själv var i fullständigaste okunnighet om det öde, vartill han blivit dömd. Det dröjde länge innan han ens började ana det!30

VII.

Om nu "hjälten" i den här lilla historien liknat alla andra bokhjältar, borde han naturligtvis ha handlat vidare, raskt och talangfullt. Men var vän Andersson — våga vi förresten vidkännas någon vänskap med honom? — vår vän Andersson gick hem och lade sig på soffan för att tänka över situationen. Där låg han hela första arbetslöshetsdagen, efter besöket hos A.-B. Länstryckeriets direktör. Och då den tidiga förvinterskymningen redan hunnit lägra sig tätt över rummet, låg han ännu kvar på soffan, utan att ha hunnit så värst långt i sitt tänkande. Han var inte en gång lik bokhjältarna så tillvida, att han tänkte snabbt.

Först och främst hade han funderat över vem som skvallrat till "Dispis", eller kanske riktigare, till faktor Bohlin. För troligtvis hade denne tjänstgjort som mellanhanden. Inte kunde det väl vara Johnsson? Åhnej, det var ej skäl att misstänka honom. Kanske Olsson eller Blom? Nej! Hur tusan skulle man förresten bland en personal kunna gissa rätt på den skyldige! Men att det en dag skulle sila sig vägen in till "Dispis", det var ju, vid närmare eftertanke, solklart.

Hänt är hänt! Nästa åtgärd måste bli att få.51

ut betygen och söka sig något nytt. Men ett par dagar vore det kanske rådligast att vänta, sä att "Dispis" får tid att lugna sig. Det kundu måhända bli till fördel vid betygssättningen. Sedan blir det att ge sig ut!

Så långt ungefär var Andersson hunnen i tankegången till kvällen. Ibland hade han gjort små utvikningar, revanchplaner mot "Dispis". Kanske kamraterna eller organisationen skulle kunna hjälpa till att kväsa den övermäktige? Kamraterna! — bah, de skulle väl knappast våga stå och prata med honom mitt för disponentens fönster. Organisationen! — den komme helt säkert att ge honom en skrapa, därför att han slutat utan att arbeta under uppsägningstiden. Han hade ju gjort subordinationsbrott. Nej, det klokaste vore nog att kväva alla hämndtankar. "Lämnom hämnden till honom, som rättvist dömer." Andersson kunde inte begripa hur det där bibelspråket föll honom i tankarna, men ban tyckte det var så lustigt, att han skrattade högt för sig själv.

— Du tycks inte vara ledsen, du!

Det var gumman hans, som tyst och oförmärkt kommit tassande in i mörkret.

— Åhnej, inte värst. Det är nästan skönt att vara fri en arbetsdag, och veta att man har morgondagen också fri. Kom, gumman min.32

Jag skall stiga upp, så skall du få sitta har hos mig i soffan.

— Ja du, det är gott och väl att du får vila dig litet, men har du tänkt på vad vi skola få att leva på, om du kommer att gå arbetslös länge? Vi ha ju ännu en dryg del att betala på möblerna också, och diverse småskulder därtill.

Han lägger smeksamt hennes huvud mot sin skuldra och skrattar igen.

— Nej du, allt det där har jag inte tänkt på — förrän efteråt!

— Kan nästan tro det! Men för en annan gångs skull borde du nu lära dig att inse vådan av att handla först och tänka sedan... Du sade just innan du gick in och lade dig här, att du behövde tänka — vad resultat har du kommit till?

— Resultatet är inte färdigt än. Jag skall fortsätta att tänka i morgon. Det är inte bra alt förhasta sig ifråga om tänkande.

VIII.

Några dagar ha gått, och Andersson finner tiden vara inne att avhämta sitt betyg. Det är ej utan att han hemligen hyser en gnista hopp om att allt skall ordna sig till det bättre vid det-ta förnyade sammanträffande med disponen ten. Men denna förhoppning slår fel. lian bli.' expedierad affärsmässigt och utan bortslösande av onödiga ord, men på intet sätt ovänligt. Betyget, som en av kontorsfröknarna renskrivit på maskin och som disponenten sedan egenhändigt försett med sin slängda namnteckning, är varken bra eller dåligt. Det endast konstaterar att Andersson "till belåtenhet utfört det arbete han tilldelats".

Den avskedade läser långsamt igenom den erhållna skrivelsen och söker efter en utgångspunkt för ett samtal. Men han finner ingen. I detsamma kommer en kund, som vänder sig till disponenten med några affärsförfrågningar och Andersson går, utan att ha fått tillfälle att säga något vidare.

Han styr stegen direkt till det närmast belägna av stadens övriga tryckerier, fast besluten att genast börja sin rond som arbetssökande. Han har turen att omedelbart träffa boktryckaren själv, framför ärendet och visar betyget.

— Inte för närvarande behöver jag någon. Jag har ju förresten inga maskiner.

-— Tack, jag tar gärna plats som handsät-tare.

— Jaså. Ja, vi få ju i så fall se hur det kan bli framdeles, efter nyåret. F. n. behövs, som

334

sagt, ingen. Jag kan ju anteckna herrns adress, ifall det oförmodat skulle yppa sig tillfälle... östra Infartsvägen 14... Tack!

Så till nästa arbetsplats! Svaret är alldeles förvillande likt det han nyss fått. När klockan blivit betydligt över middagstiden ha samtliga stadens boktryckare fått den arbetssökandes namn och adress antecknade och Andersson vänder hemåt, både trött och hungrig. Det är tydligen inte mer att uträtta för dagen. Skralt resultat!

Följande dag går den arbetssökande på stadens läslokal och granskar tidningarnas annonsavdelning. Det annonseras efter en ma-skinsättare långt upp i andra ändan av landet. Andersson skyndar hem och skriver ansökan, åtföljd av betygsavskrift. Detta blir förresten ett nästan dagligt göra flera veckor framåt, tills han slutligen mister tålamodet och ej anser sig ha råd att offra flera brevporto. Han får aldrig svar, inte ens när han någon gång bifogat svarsavgiften.

Dagarna gå och bli veckor. Björnarna knacka på dörren med allt tätare mellanrum, men lugnas med försäkringar om hur lätt de ouppgjorda affärerna skola ordnas, när det bara blir arbete igen. Matvaruhandlaren har emeller-35

tid stoppat krediten och det gäller att hushålla med de få kronor man har kvar.

En dag, då Andersson går sysslolös och flanerar på gatan, möter han en kollega, som underrättar honom om, att nu behövs det en sättare på det tryckeri, där han arbetar. Andersson skyndar glad i hågen till stället.

— Jaha, det var visst ni som var här och sökte härförleden. Anton Andersson, det var ju så namnet var?... Nej, jag har för ganska länge sedan lovat plats ål en annan sättare, som jag känner. En annan gäng kan det kanske bli er tur att komma i åtanke. Jag har ju adressen... Adjö, adjö, hr Andersson.

Förbannade otur! Andersson går tung i sinnet hem igen. Han fick under den kommande tiden erfara, att det var ganska vanligt, detta, att herrar principaler för lång tid tillbaka lovat bort eventuellt ledigblivande platser till gamla bekanta inom sättarekåren. Flera stycken hade under tiden sedan Andersson börjat sin rond för att söka

anställning blivit arbetslösa av en eller annan anledning, men alla hade de snart nog lyckats få tag i annat. Andersson kunde inte begripa denna envisa otur, helst han visste med sig själv, att han var både nykter, skötsam och yrkesduglig.

En aning om hur det var fatt började mer och36

mer taga formen av full visshet: Han var prickad^, '-uppförd på svarta listan". Åh, denna Fürstzén, detta förbannade, triumferande prov-ryttarsnille, denne provisionsman och mutkolv! Nu var det bara ett par veckor kvar till julafton och 1 kr. 20 öre i kassabehållning, återstoden av en tia, som han lyckats vigga av en god vän. Närmaste resursen fick nu bli pantbanken!

IX.

På fredagskvällen, två dagar före julafton, en kväll med duggande regn och dimma så tjock, att man knappast på tio stegs avstånd kunde skymta gatulyktornas små ljusprickar, är Andersson på hemväg efter en av sina många resultatslösa spaningar efter arbete, spaningar som han nu börjat utsträcka till andra sysselsättningar än inom yrket. Han faller på idén att besöka ett s. k. "näringsställe", närmare bestämt: "A.-B. Stockholmssystemets utskänk-ningsställe n:o 5". Han vet, att en god del av kollegerna från Länstryckeriet bruka hålla till där avlöningskvällen och det roar honom att. få veta litet nyheter därifrån.

Han har inte helt bedragit sig i sin förmodan. Johnsson och Blom och ännu ett par andra anträffas i halvrusigt tillstånd.37

— Nej, men se på fan — Andersson på ett "näringsställe"! Det var rart främmande! Vill du ha en "bit" och en sup, Andersson? Jag bjuder.

— Tack, ro hit med supen då. Det är busväder i kväll.

Johnsson och Blom skiftades om att erbjuda traktering, men Andersson vägrar bestämt att dricka mer. Det är ej hans avsikt att dricka sig berusad. Emellertid trives han gott med att sitta kvar och prata. Det är ännu tidigt på kvällen och han har ingenting hemma att göra.

Lokalen är full av surr, där ett och annat högljutt gräl bryter sig igenom, och luften är tjock av tobaksrök och utdunstning från våta arbetskläder.

En förfallen och trasig figur närmar sig typografernas bord:

— God afton, ni upplysningens goda så-ningsmän, högtärade konstförvanter! Vankas här kanske lite traktering på gamle Pipis?

— Det kan du väl få, Pipis — svarar Blom. — Sök upp en stol åt dig och sitt med i laget.

Också Andersson känner gamle Pipis, den utrucklade, förfallne för detta magistern.

— Hör du Pipis, jag är arbetslös; vad tusan skall man göra när man är arbetslös och pank?

Den tillfrågade gör en föraktlig axelryckning.38

—• Gör som jag, min vän, sup! Sup av självaste farao. Förakta världen, förakta dig själv och förakta att du föraktas. Det är visdomsord, som en vis man talat. Det är den djupa filosofien, bottnens filosofi!---Botten upp, mina herrar! Super du ej, oförståndiga människa?

— Nej, jag har ingen smak för brännvin. Jag är ledsen — ledsen på hela livet.

— Nå, då så... Jag skall förtälja dig en myt. Kung Midas, du vet, bror Andersson, han, kungen som hade åsneöron — vafalls, kände du inte honom? Det vore en bekantskap för dig! — Kung Midas alltså, lät jaga och fånga den vise Seilenos, glädjegudens följeslagare. När han var fången, sporde honom konungen vad som är det bästa för en människa. Seilenos skrattar honom i ansiktet: "Det bästa för dig, det kan blott bli en from önskan: att icke vara född! Det näst bästa återstår dig blott: att snart dö". — — Gå och häng dig, olycklige broder Andersson!

— Inte direkt åtminstone. Ännu en stund lär jag ha krafter att brottas för livet. Adjöss gubbar! Farväl Pipis, du spritkonserverade filosof!39

VII.

Äntligen ha veckorna lurat sig fram genom tunga och mörka höstdagar och det är julafton. På sistone har det varit halvsvält för makarna Andersson. Nu ha de en tid följts åt för att söka arbete. Hon vill inte sitta där ensam hemma och taga emot allt ovettet av fordringsägarna, och det behövs ju så väl att hon söker efter något att uppehålla livet på, hon också. Men hon har knappast bättre tur än mannen. Det är överflöd på kvinnlig arbetskraft för industrien och det enda som möjligen skulle kunna fås, är vanlig pigtjänst. Men hon kan ju irite städja sig som piga, hon som har sin man och sitt hem...

Nu är det, som sagt, julafton.

Andersson har inte sovit en blund den senaste natten. Det ligger något ovanligt i mannens utseende som hustrun lägger märke till.

— Hör du, Mia lilla, vad bjuder du på till kväll i dag? Det är ju julafton.

Hustrun har tårar i ögonvrån, men hon ler.

— Stekt potatis, knackwurst och bröd. Jag har jämnt så mycket pengar över av dem vi senast fick på "stampen".

— Är du galen gumma, potatis och knackwurst till julafton! Nej du, stek skola vi ha och40

gröt och efteråt, utåt kvällen, skall det bli glögg-

— Bästa du, jag skulle nästan vilja hålla för troligt att det är du som är den galne av oss två. Vad menar du?

— Jag menar vad jag säger. Ser du, jag har tänkt hela natten, och resultatet har blivit, att vi skola ha en festlig julafton.

— Har du tänkt nu igen! Det är bestämt inte bra för dig att tänka...

— Bra eller illa! Jag har tänkt och kommit till ett resultat. Allt som finns kvar här, och som inte är på avbetalningskontrakt, skall säljas eller pantsättas, likgiltigt vilketdera. Detta skall jag ombestyra i förmiddag. Du går till ett kommissionskontor och tar städja, det är den enda resurs som står dig till buds. I morgon bittida då solen går upp, skall jag vandra ut från den här staden, ut på landsvägarna. Men i kväll skall det bli fest, julfest, avskedsfest...

Andersson sänker rösten, nästan till en snyftning.

Egentligen tänkte jag först i natt på ett annat alternativ. Jag tänkte på att säga adjö till livet. Men du kan inte ana med vilka djupa rötter vi hänga fast vid livet, när vi på allvar rycka i dem. Och så har jag ju ändå ett hjärta som delar med mitt av sorgen... Du kära... kära...!41

Rasten drunknar nu i krampaktig gråt, den annalkande skilsmässans smärta.

Hustrun avråder, men mannen står fast och hans vilja är dock i regeln den starkaste.

Var det en glädjefest?--Mat fanns det

nog, men endast mannen kunde äta. Hustrun satte sig vid bordet, men föll genast ånyo i gråt. Gråtit, det var just vad hon mest gjort hela dagen. Mannen hade, även han, gråtit, men blott en gång: då han röjde sin plan för hustrun. Nu visade han ett lugn, som dock även en ytlig betraktare kunnat se var med möda tillkämpat.

— Så, Mia lilla, inte gråta! Ät, som du ser att jag gör. Vem vet när jag härnäst får mig ett så gott mål.

I själva verket åt han ej heller mycket. Då måltiden var slut tände han sin tobakspipa. Han hade ej haft råd att köpa tobak på flera veckor, men nu hade han köpt.

— Om ett år, gumman min, om ett år, såvida jag lever till dess, skall du ha mig igen här. Får jag arbete skall jag

spara ända till gnidighet, och så skola vi ånyo förena oss i ett nytt hem nästa julafton. Nu dricka vi avskedsskålen. Du ser att jag gömt två glas kvar av dem vi hade i bohaget. Skål gumman, leve julen, leve livet — 42

denna smutsiga trasa, som vi, trots allt, ballu så kär.

— Skål, Anton, och välkommen igen!

Hustrun ler genom tårarna.

Samtalet blir lugnare, mannen tänder pipan på nytt och man talar om den plats, som hustrun fått. Hon skall bli vårdarinna åt en gammal hjälplös gumma och laga mat åt en dotter, som bor hemma och har anställning i en bank. Men vad skall han taga sig till? Bah, alltid någon råd! Inte vara ledsen för hans skull. När bara inte hon svalt, så var han lugn.

Så gick kvällen och midnattstimmen slog. Samtalet hade tynat och de båda sutto tyst stirrande, liksom ut i rymden, med armarna slingrande om varandras hals.

— Det är väl tid att lägga sig, men...

— Vi ha inga sängkläder, ville du säga. Betyder ingenting. I natt ämnar jag ändå inte sova. Så snart dagen gryr går jag!

Det var som om dessa ord på nytt rivit upp smärtan. Hustrun klängde sig under krampaktig gråt hårt i famnen på sin man.

— Seså, seså...!

Bägge andas med häftighet, stötvis ... Ingen av dem vet rätt vad som sker, förrän hustrun i ett vaknar ur den smärtfyllda berusningen.

— Nej, Anton, nej! Låt mig vara. Tänk på43

att du lämnar mig... kanske på ett år... kanske för alltid... Jag skulle... Du förstår, jag skulle inte orka bära en ny börda.

— Du har rätt, Mia. Tänk om vi gått i väntan på ett barn! Det hade varit förbannelsen i fullrågat mått.

Ett barn: glädjekällan för de vällottade -— förbannelsen för den lottlöse!

XI.

Det svåraste av allt var gjort: skilsmässan var ett fullbordat faktum! De fattiga slantar, som Anton lyckats få för det realiserade bohaget, hade han givit åt hustrun, med undantag av en tia, som han behållit för att klara sig över helgdagarna. Ilan hade följt beslutet och vandrat landsvägen fram till närmaste grannstad. Där ämnade han invänta första söckendagen efter jul för att söka arbete. Logi skaffade han sig på ett ruskigt härbärge. Hans jämförelsevis snygga gångkläder skaffade honom genast viggförsök och annat obehag från logikamraterna. Han fick förresten även på annat håll erfara, att det inte går bra att spela rollen av välklädd luffare.

Förste boktryckaren ban besökte, var en44

nyimerligen korthuggen herre, som inte tog någon notis om den arbetssökande. Han hade inte behov av någon mer arbetare.

—• Ursäkta, hr boktryckare, får man be om en slant som hjälp på resan?

Nu var det sagt! Det var första gången Andersson tiggt och han hade en våldsam svårighet att få fram de orden.

Boktryckaren mönstrade honom från huvud till fot.

— Behöver ni tigga, unga, raska karlen, och välklädd till på köpet!

Där fick han igen för kläderna!

—• Men jag kan ju inte få något arbete! Ingen behöver mig. Och jag har hustru och barn.

Lögnen halkade ur honom utan att han rätt visste var den kom ifrån. Han antog, att det hörde till rollen som tiggare att ha hustru och barn.

Boktryckaren trevar med misslynt min i fickan.

— Där har ni tjugofem öre — att supa upp, naturligtvis!

Andersson tackade och gick, utan att svara på insinuationen, men han fick en kväljande,

obehaglig känsla. —--Bah, här är det ingen

annan råd än svälja undan och gå på. Nästa tryckeri!--45

Det gick lättare, under hand som vanan kom. Andersson lärde sig snart, att det var bättre att tigga av kollegerna ute i arbetslokalerna än inne hos boktryckarna. Konsten var att slinka in obemärkt och låtsa den djupaste okunnighet om att det fanns ett anslag på dörren, vilket förbjöd tillträde för obehöriga. Ibland kunde det vara knepigt nog. Faktorn kom som ett rytande lejon:

— Va, va... vem söks? Vart skall ni hän? Kan ni inte läsa vad som står anslaget på dörren, va?

— Ursäkta! (Det var en vana numera att börja varje sats med en ursäkt!) Jag sökte en gammal vän härinne, en sättare.

— Vad skulle han heta?

— Johnsson — högg den sökande till på måfå.

— Här arbetar ingen Johnsson.

— Då måtte han ha slutat.

—- Här har aldrig arbetat någon Johnsson. Var så snäll och ge er iväg bara. Inga luffare hitin!

Gudskelov för det! Han började då åtminstone betraktas som ordentlig luffare. Nåja, nu hade han också hunnit bli åtskilliga grader ruskigare till det yttre än när han gav sig ut. Byxorna hängde i fransar nedomkring.46

Kosan gick uppåt landet. Det stiftades bekantskaper under vägen — luffsällskap! I regeln sågo de nyförvärvade kamraterna ned pä Andersson, som en nybörjare och fuskare. Han fick lära sig små oskyldiga luffareknep — ibland också mindre oskyldiga! Han fick lära sig bli fräck för att kunna tigga och slug för att kunna undgå sammanstötningar med luffarnas värsta fiender: poliser och länsmän.

Vintern gick och solen började göra små, livande blinkningar åt landsvägarnas vandrare. Färden hade gått från stad till stad, med ständiga bekymmer för det nödvändigaste: maten för dagen och logiet för natten. Alltid var det klent med både det ena och det andra.

Andersson hade verkligen sökt arbete överallt där han drog fram. Men det såg hopplösare ut än någonsin. Luffare tar man inte gärna, även om det skulle behövas arbetare.

En dag kom han in till en boktryckare, som, ovanligt nog, tycktes reflektera på ansökningen.

•— Hm... ja, nog skulle jag kunna behöva en vikarie. Det är en man som är sjuk bland den gamla personalen.

Anderssons blev hjärtans glad.

— Hur var nu namnet? Ni hade ju arbetat47

senast i V... Av vad anledning slutade ni där?... Jaså, arbetsbrist... Maskinsättare Anton Andersson. Märkvärdigt, jag tycker jag har hört det namnet! Vänta litet, jag skall se över ett tag hur jag har det med beställningar, som ligga inne.

Boktryckaren går in i ett inre rum och ögnar på ett papper. Så kommer han ut igen.

— Nej, jag ser nu att ingenting ligger inne, som brådskar precis. Jag väntar tills den sjuke blir kry igen, det torde inte dröja så värst länge.

— Ursäkta mig, men tog inte boktryckaren händelsevis fel på papper? Det där var visst en lista över prickade arbetare, från "Boktryckarnas förbund".

Andersson fann det ej rådligt att invänta svar. Han hade yttrat de sista orden då ban var halvvägs utanför dörren.

Han vågade inte ens stanna i staden över natten. Kanske boktryckaren telefonerat till polisen, och då gick det lätt att söka upp missdådaren i en sådan här liten småstad. Han var ju ändå en i allo kvalificerad lösdrivare och som sådan en eftersökt person för rättvisan.

Andersson strävar utåt den ödsliga obygden, medan kvällens skuggor brottas med den flyende dagen. Inte ett öre i fickan. Pank!...48

VII.

Den luffande har tillbringat största delen av den senaste natten på landsvägen. Endast ett par timmar har han vilat sig, inkrupen i en hö {+-+} lada. Nu skönj es äntligen dagern och det är tid att resa på sig och komma bort, innan någon observerar den objudne gästen. Andersson har erfarenhet av, att bönderna bli stormgalna, då de påträffa luffare i sina hölador. De ha formlig mani för att inbilla sig, att sådan inkvartering är förenad med största eldfara.

Andersson borstar av kläderna och stampar för att få liv i de värkande benen. Han känner sig mörbultad och eländig, frusen ända in till märgen.

— Satan så kallt! Man kunde så sant behöva tutta på ladan för att få litet värme. Om man ändå haft en sup att värma skrovet med!

Nu är det blott en dagsmarsch kvar in till huvudstaden. Andersson kunde inträffat där för länge sedan, men eftersom resan är utan mål, har han inte gjort sig någon brådska. Han har tagit avstickare till höger och vänster, allt som det slumpat sig. Men nu beslutar han sig för att skynda på, så att han hinner in till staden före kvällen.

Mer än en vecka har han varit utan luffsäll-49

skap. Det senaste har han tappat bort en brännvinsomtöcknad kväll — dessa händelser, som här berättas, ligga några år tillbaka i tiden, då denna vara var lättare åtkomlig än nu. — Han har gjort den erfarenheten, att de flesta, som längre eller kortare tid hedrat honom med sitt sällskap, ha "kört upp" honom vid fördelningen av den gemensamt hopviggade kovan. Nåja, inte kan han själv skryta med fullkomligt rent samvete. Han har lärt sig knepet — detta såväl som andra, vilka höra till professionen. Men det var harmfullt, när andra lurades. Då kunde Andersson öppna sin moraliska indignations alla källflöden. Att lura en kamrat — så förbannat skamligt!

Nej, det kunde vara lika bra att luffa ensam. Risken för bondlänsmännen var också mindre då.

Emellertid ville slumpen, att Andersson återigen träffade på en "resande" kollega, gemenligen kallad "Keruben", gammal rutinerad luffare, även han på väg in till huvudstaden. Sällskapet antogs, så mycket hällre som "Keruben" var, vad man brukar säga, en glad själ och för tillfället den lycklige innehavaren av nära ett kvarter resbrännvin. Denna sistnämnda vara hade Andersson lärt sig att värdesätta ganska

450

hetydligt under sina vandringar på landsvägarna.

"Keruben" hade vissa favorituttryck, vars ursprung och betydelse man fåfängt söker i någon ordlista. Han brukade tala om "krespens", om "pricklar", "pillegurer" och många andra besynnerliga ting.

— Ämnar du ta' uppåt Norrland? Det är ingen krespens! — Skötte du pricklarna bra i Södertälje? — Tycker du inte den där pillegu-ren, som kommer däruppe, är misstänkt lik en bondbyling? Vi gömma oss ett tag därborta i dungen, mens han går förbi.--

Bortåt eftermiddagen hinna våra båda resenärer huvudstaden, utan att ha blivit "hankade", för att låna ännu ett av

"Kerubens" uttryck.

Andersson märkte snart, att han inte hade några särskilda skäl till missbelåtenhet med sitt nya sällskap. "Keruben" var en ängel i konsten att tigga och relativt ärlig när det gällde fördelningen. När han var full — och det inträffade beklagligt ofta! — var han förstås ganska bråkig och oregerlig. Så hände det en kväll under vistelsen i huvudstaden, att Andersson fick dela ett försvarligt kok stryk med sin vän, då d^nne i berusat tillstånd inlett krakel med ett par gardister. Men Andersson resignerade. När man51

nu en gång hade kommit överens om att dela allt, så... Fast hade han bara fått tid att komma undan, måtte då gudarna veta, att "Keru-ben" ensam skulle fått klara "pricklarna". —

Tillägga vi slutligen, att "Kerubim" var alldeles rasande full med löss, torde vi ha något så när klargjort de värsta olägenheterna med hans sällskap.

Herregud! — alla luffsällskap ha ju sina brister.

XIII.

Meningen är ej att här ge någon detaljerad luffarekrönika. Landsvägsriddarelivet har redan haft sina skildrare, och Anderssons upplevelser och småäventyr skulle lämna helt sparsamt med intresseväckande stoff för en dylik skildring.

Det må vara nog sagt, att Andersson äntligen i slutet av april månad lyckades erhålla litet arbete.

Färden hade från huvudstaden ånyo ställts söderut. Det såg ut till tidig vår, solen blinkade med sitt strålande öga ner mot den frusna jorden, ljusgrönt stack gräset fram i dikesrenarna och i hagarna blommade vitsippan. Men det va-52

råde blott några dagar, detta i förtid väckta vårliv. En eftermiddag bäddades ånyo solen till vila bakom tunga moln och stora, våta flingor började sin dans. På natten kom frosten, som med kylig anda blåste bort de vita fjunen från luften och himlen blev klar och stjärnetindran-de. Vintern var tillbaka på en fjortondagars-visit!

Äntligen kom dock våren tillbaka på allvar. Våra båda luffare voro då hunna till norra gränsen av Småland, och det var där, i en småstad, som undret skedde — Andersson erhöll tillfälligt arbete på ett tryckeri. Det var mycket bråttom och det blev att börja omedelbart vid kasten. Något av glädjeskratt och jubel stred för att få luft, då han lyckats klargöra för sig själv detta storartade faktum: han hade arbete, en hel månads arbete!

"Keruben" kunde inte begripa något av kamratens glädje. Han hade inte fått någon kondition och inte frågade han heller stort efter att få någon nu. På vintern kunde det varit en annan sak, men när våren var kommen och solen gassade varm, när den äkta luffaretiden var inne... nej, det var nog som han länge misstänkt — Andersson var en padda!

Närmaste omsorgen sedan platsen tillträtts53

blev att göra sig ren för ohyran och söka ett ordentligt logi. När detta var klart, skrev Andersson hem till sin hustru, det första brev han avsänt sedan de skildes. Svar kom nästan omgående, litet förebråelser därför att han ej förr låtit höra av sig, men för övrigt så många kärleksvarma ord.

Om kvällarna satt han oftast hemma i sin förhyrda vindskupa, bolmande på sin pipa — den trogna kamraten under luffarefärden — eller också strövade han utåt bland skogshagarna och ljungbackarna i stadens omgivningar, under tiden grubblande på framtidsplaner. Vandringslivet hade aldrig lämnat lugn och ro till tankar på annat än själva stundens behov. Nu var det nog så god tid att reflektera, medan pausen varade. Den gångna vintern hade varit som en doppning under isen, den hade härdat, men gudarna må veta att han inte var böjd att godvilligt göra om den. Att hålla sig uppe, till varje pris, det måste han nu inrikta hela sin viljekraft på. Sättet, medlen, därmed var det ej så noga. Ett rymligt samvete, ingen tanke på andra, bara armbåga sig själv fram, det var summan av den nya moral, han kände sig inlärd i och som han utan alla skrupler tillägnat sig. Men för övrigt inte misströsta! Var fräck, så går du fram i livet!54

Andersson var ej längre en overksam teoretiker. Om han måhända i någon mån varit det förut. Han lurade en skräddare att för några kronor kontant och löfte om månatlig avbetalning lämna en snygg kostym. Andersson hade med stor omsorg utarbetat den lögnhistoria varmed den annars försiktige skräddaren på det fullständigaste duperades. På tämligen enahanda sätt anskaffades skodon och annan eki-pering. När allt var klappat och klart och en halv avlöning uppburen på tryckeriet i förskott, styrdes kosan direkt till stationen ocli en biljett till V..., utgångspunkten och födelsestaden, rekvirerades. Andersson hade, på väl-förstådda grunder, avstått från den sista arbetsveckan av den erhållna anställningen.

När han nu satt sig bekvämt tillrätta i ett hörn av kupéen och tänt en cigarr — han hade försett sig med en försvarlig påse av den varan i en butik invid tryckeriet, naturligtvis med löfte om betalning nästa avlöningskväll! — log han näs {+-+} tan förnöjd vid tanken på, att han lurat så gott som varenda människa som han kommit i beröring med i den lilla oskyldiga smålandsstaden, ända från boktryckaren och skräddaren till mat-frun och hyresvärdinnan. Ingen visste var han kom ifrån och ingen skulle finna honom, när han nu rymde bort. Alla uppgifter han lämnat däruppe voro rena osanningar.55

För blott några månader sedan skulle han känt djupa självförebråelser och blygts över en sådan bragd. Men ban hade fått begreppen om rätt och orätt totalt omjusterade. Hade han inte levat i tjugofem år och gjort rätt för sig intill sista öret — och vad hade han haft för detta? Han hade blivit jagad ut i vintern, ut på vägarna som ett djur. Hans hem hade blivit skövlat, möjligheten att genom arbete förtjäna uppehållet hade blivit honom frånstulen. Ingen har räckt en hjälpsam hand — du har inga skyldigheter mot andra! Du har blivit skuffad och hundsvotterad — håll dig skadelös så gott du kan genom att skoja dig fram!... Nu ljusnar det kanske för dig, Andersson, du är ordentligt klädd och du reser i en varm kupé, röker en god cigarr och har till och med några kronor på fickan som reskassa. Du är i en omgivning, där ingen funderar över på vad sätt du nått detta första trappsteg av välstånd. Och vad mer, även om de visste det! Vad andra mena, vad de tänka om dig — bahl

Andersson gör ofrivilligt för sig själv en ringaktande handrörelse. Det är slutgesten — han har hunnit till punkt!56

VII.

Andersson går ett slag nedåt hamnen, sedan han för god ordnings skull besökt stadens tryckerier, utan att dock lyckas få något arbete. Därvid hade han visserligen lämnat A.-B. Länstryckeriet ur räkningen. Hade han egentligen kommit längre på det halvår han varit borta? Stod han månne ej fortfarande på "listan" och hade han väl ens ett annat betyg? Nu var han förresten en skojare, som gjort sig förtjänt av en smula prickning. Det nästan tröstade honom.

Därnere vid hamnen var allt liv och rörelse. Åkardrängarna klatschade med piskorna, vinscharna rasslade och gnisslade och sjåarna arbetade värre. Borta vid andra kajen höll ett lag målare på med att färgstryka ett skrov. Från dockan ekade hammarslagen. Liv och munterhet! Ett fartyg på ingående ger sin hesa och skrovliga ankomstsignal.

Det var en detalj av samhällsmaskineriet detta Han själv var som ett kugghjul som lossnat...

Javisst... lossnat! Vilka planer var det förresten han gjort upp? Här gick han nu igen, på de gamla välkända gatorna, precis lika rik och lika fattig som då han lämnade dem. Till sin yttre människa var han ungefär densamme57

som då, till sin inre dito hade han utan tvivel blivit sämre; han hade blivit fräck...

Vad mening var det väl med att resa tillbaka hit igen! Han ville träffa sin hustru. Bah... var det för att säga henne, att allt stod på samma punkt som för ett halvår sedan!

Hur som helst, han måste träffa henne.

På första bästa näringsställe åt han en bit och styrde sedan kosan ner i den gamla staden, där de burgnare småborgarna ha sitt hemvist och stannade framför ett garnmalt tvåvåningshus, inklämt mellan ett läsarkapell och

en pastorsexpedition. Det var åtminstone i en religiös omgivning hans hustru vistades!

Utan svårighet finner han rätt dörr och ringer. Efter en god stunds väntan kommer en låghalt gumma och öppnar.

— Kan jag få träffa Mia Andersson? Jag är hennes man.

— Jaså. Kom in. Nej, hon hjälper en av mina bekanta med tvätt i dag. Men hon kommer förstås hem i kväll. Jaså, ni är hennes man. Sitt ner.

Gumman granskar mannen, om vilken hon, sanningen att säga, gjort sig allt annat än de bästa föreställningar. Han såg snyggare ut än hon trott och det yttre betyder ju allt vid ett första sammanträffande. Ofta även framdeles!58

Därinne i gummans rum var de gammaldags hemtrevligt. Möblemanget var visserligen si och så, gammalt, murket. Men brasan gnistrade och flammade, stridande med tystnaden och förlänande hemtrevnad, även om en brasa kunde förefalla bra onödig en dag som denna, en solskensdag i maj.

— Har ni arbete nu, Andersson?

— Jag har haft litet tillfälligt, blev det undvikande svaret.

Men han kom inte undan det inkvisitoriska förhöret så lätt. Han fick höra mycket om ansvar och om plikter och även några ord om gummans eget goda hjärta, ty hon hade helt och hållet tagit sig an hustrun, därför att hon tyckte synd om henne.

Andersson tänkte på vad hustrun skrivet. Han hade av brevet fått sin egen uppfattning om detta goda hjärta, men eftersom han numera inte just trodde gott om människor i allmänhet, var det ej rimligt att begära, att just gumman och hennes dotter i banken skulle vara undantag. Han nöjde sig med att svara:

— Det var ju snällt!

Han hade märkt att den första känslan av hemtrevnad var ett rent misstag. Både gumman och hennes omgivning luktade gräsligt unken. Hettan från brasan blev odräglig och drev fram59

stora svettdroppar i pannan. Plikt och ansvar' —- dra' på trissor, kärring. Vad visste hon om hans förhållanden.

Han drog en djup suck av lättnad, när han äntligen befriat sig från samvaron med det där gamla skrovet. Han hade fått nådig tillåtelse att återkomma följande dag, men bestämt avslag på återbesök redan samma kväll. Nej, det bleve försent, och förresten hade Mia sitt att göra när hon kom hem.

Utkommen stannar han och kastar ännu en blick på huset med den religiösa omgivningen. Där dvaldes hon alltså, den enda människa som han hade kvar aktning och förtroende för. Han känner sig så underbart vek och han önskade sig bort från allt, bort från samhället med dess knytnävskamp för tillvaron, bort till en stilla vrå, enslig och gömd som den han läst om i barnsagorna — ensam med henne... Hustruns bild står så levande för alla hans sinnen och han känner sig stämd som till högtid —• bilden blir till en vit, härlig lotusblomma, vaggad på den heliga flodens klara vattenspegel.

Förtvivlan griper plötsligt med järnklor alla hans sinnen. Vad ville han här, vad ville han hustrun? Stämningarna förvirra sig, blanda sig samman, det surrar runt i huvudet med farten av ett urverk, som mist regulatorn. Plöts-60

ligt står endast en sak klar: han skall inte träffa hustrun, absolut inte. Aktningen för henne fordrade att han höll sig borta — av vad skäl kunde han inte riktigt klargöra. Jovisst, han hade ju föresatt sig att bli en kanalje, en skälm... och blott en blick på huset där hon bodde, blott en livlig erinran kastade hans föresatser huller om buller, gjorde honom till en vekhjärtad fjant. Nej, nu måste vägen bära åt annat håll... bort härifrån... åt hälvete med sentimentaliteten... Som i feber gick han de välkända gatorna fram... Då viskade ett ganska bekant ord inom honom, det steg till ett rop... hans värkande tinningar tycktes oupphörligt bulta samman tvenne stavelser om och om igen:

— Brännvin! Brännvin!

XV.

Det var afton.

över bron, som förbinder Slottsskogen på andra sidan ån med själva staden, vandrar Andersson raglande utåt.

... En så'n satans märkvärdig och nyckfull bro... ibland synes den vara bred, men kort, så kort, att man kan trampa över den med ett eller61

två steg, så tänjer den på sig, blir lång och smal, slingrar sig, går i vågor som inte självaste tusan kan balansera på... Nåja... håja... ta" väl räcket till hjälp... hundra helvete, där höll buteljen på att få knäcken...

Trevande i fickan får Andersson tag i den hotade skatten, som ännu innehåller en försvarlig kvällsklämtare. In i bröstfickan! — Han lyckas omsider: buteljen glider ner, på samma gång som det höres ett krasande ljud från djupet av rockens innandöme.

Andersson stirrar stint på en punkt och funderar synbarligen djupt över ett problem. Så visslar han och mumlar högt:

-— Cigarrerna!

Med ryggen ordentligt stödd av broräcket griper han sig an med att ordna om alltsammans igen. Buteljen får vandra tillbaka i ytterfickan och det förolyckade rökverket fiskas upp. Bland det krossade och tillspillogivna finner han en någorlunda bibehållen kvarleva som duger att tända på.

Det hela blir en mycket omständig och tidsödande historia... allt under det bron utför en starkt sammandragande rörelse, som uppenbarligen röjer dess avsikt att hoppa över åt staden till och gäcka Anderssons planer att komma till just den motsatta sidan.62

Så, nu är det klart! Det ryker och gnistrar ur de lossnande flagorna... Därnere glider vattnet sakta och tyst på sin väg till havet... ett par lyktor borta från andra sidan åkröken spegla sig i glindrande strimmor... bron går nu i jämna och hastiga pendelsvängningar, i takt med bultandet i tinningarna...

"Nu är jag människa igen!" — den glädjande underrättelsen kan Andersson inte underlåta att högt meddela sig själv. Han skrattar tomt och fånigt. Där det plågande, känsliga, skälvande suttit, där satt nu — en glödgad, brännhet sten! Svalka... ännu en klunk!--

Ruset kan byta karaktär nära nog med samma fart som man vänder bladen i en bok. Den sentimentala perioden hade Andersson haft ännu medan han satt på krogen i sällskap med någon eller några som ban sedan totalt glömt bort. Han hade sluddrat på målet och låtit tårarna trilla nedåt näsan, i översvallande känslosamhet hade han viskat förtroenden, som voro för djupsinniga för att han ens själv skulle kunna begripa dem. Sedan hade han haft den glada perioden, då han gått på gatan och skrå-lat, fått varning av polisen, som dock av hänsyn till hans nya och snygga kostym låtit det bero därvid. Nu stod ban slutligen här mitt på63

bron och dillade, då ilskans och bärsärkarase-riets period slog ned på honom som en blixt.

I ett tempo var han som genomglödgad över världens grymhet och orättvisa. Trodde man kanske att Andersson var en stackare, en vante? Nej, så fan anamma om inte han skulle visa annat...

Med en våldsam viljeansträngning tog han sig fri från stödet av broräcket och trampade några ganska fasta steg ut mitt på bron.

Där stod han — rakt under ansiktet på den nära hela huvudet högre disponenten på A.-B. Länstryckeriet!

Hade han sett Fürstzén förut, kanske redan då han var långt borta under lyktan vid brohuvudet? — han sökte senare draga sig till minnes om så möjligen varit förhållandet. Men han kunde ej minnas.

Alltnog— han hade råkat sin fiende! Slöjan för ögonen vek och i stället tycktes röda gnistor-börja en ursinnig dans i luften.

"Du... du... långskank... satan!" mer hann inte Andersson väsa fram, så kastade han oreflekterat cigarrstumpen i synen på disponenten.

Denne, som i första överraskningen ej ens mindes vem det var som stod framför honom — han hade ju inte så värst länge varit Anderssons arbetschef och för övrigt var det halv-64

mörkt på bron — stod hett handfallen. Angriparen ryggade emellertid ett par steg och sökte efter ett gott och kraftigare tillhygge. Den tomma brännvinsflaskan flög i ett ögonblick, med ganska god kraft mot fiendens ansikte och den råkade...

Stort mer mindes inte Andersson. Han hade hört då flaskan föll mot bron och krossades, hade sett Fürstzén vackla ett steg, men dock behålla balansen. Blod flöt någonstans från hans ansikte. Så... ett regn av stjärnor bländade ögonen, han hade fallit och känt att ett knä tryckte hans huvud fast mot marken... skyndsamma steg... hetsiga, förklarande ord... starka händer som grepo om hans handlovar och vredo armarna uppåt ryggen så att han vrålade av smärta... en polis i kask... knuffar och slag...

Allt det där var oredigt. Blott ett var nyktert faktum: mörbultad, sjuk och eländig hade han vaknat i polisfinkan.

XVI.

V... är en tillräckligt stor stad för att ej göra affär av en bagatell. "Länstidningen", som Andersson själv under sin kondition på A.-B.65

Länstryckeriet knogat ihop så många spalter till, hedrade dock minnet av bedriften å bron med följande lilla notis, instucken mellan en del andra om likartade saker:

"Rått överfall. Typografen Anton Andersson härifrån staden överföll i går i berusat tillstånd å Slottsbron en mötande person, och tilldelade utan anledning denne ett ganska svårt slag i ansiktet med en butelj. Då tillskyndande polis skulle anhålla vålds-verkaren gjorde han vildsint motstånd. Andersson har i dag, efter förhör inför polisen, förklarats häktad".

I slö resignation sitter Andersson i cellen. Äntligen har han framtidsgåtan löst, samhället har tagit hand om honom och det kommer ej att slarva med sin sak. Nu njuter han omvårdnad i kraft av strafflagens tydliga och klara bestämmelser, men det räcker blott några månader. Sedan skall samhället släppa sitt tag med den handen, men genast gripa fast med den andra, som griper honom i kraft av lösdri-varlagen. Mellan dessa båda händer är det nu Anderssons lott att bli jonglerad.

Lärda män som studera straffrätt och tränade talare i riksdagen som bruka knåda be-wtriiffningsstatistikens material ha av Anders-Hori blivit, skänkta ett bidrag. Blygsamt visserligen — men han har måhända en lång fram-ß66

tid för sig. Nu fyller han en plats, han upptar ett nummer i en armé, han är en sifferenhet i de värdefulla kalkylerna.

Jag har härmed berättat hur han blev det — och det är ju i grund och botten en löjligt enkel historia!JUST/TIAS'TEMPELGÅRDAR

Rådhuset i den stad, där jag bor,

ser ståtligt ut till det yttre, om också uite arkitekturen är så utpräglat ren. Och går man huvudtrappan uppför till Knutssalen, gör det sig onekligen också rätt fint invändigt, med tung, i mörka färger hållen dekoration. Men har man så sett sig om däruppe, ka»töt en blick in i festsalen med dess slösaktiga ornamentering och i förbifarten gläntat på dörren lill något av de många ämbetsrummen med de stora, svällande, läderklädda fåtöljerna, så återstår i alla fall det intressantaste — källaren. Där nere regerar polisen, och har man

* Denna skiss — vars ruskighet säkert kväljer en finputsad estetik! — gjordes för några år sedan. Jag vill så gärna hoppas, att den i ett och annat ej längre helt liknar förhållandena av i dag. Men jag misstänker starkt, att den ej heller helt är färdig att avpolleteras till "kultur"-historien.

sträckt visiten dit ner, skyndar man sig genast att en smula justera omdömet om byggnaden i fråga. Sedan man sett källaren med vad den inrymmer, liknar man gärna rådhuset vid en ga i r mal struntförnäm gentleman — med ohyggligt smutsiga fötter och en vedervärdig fotsvettsodör!

Under det huvudtrappan, som vi nyss talade om, är bred nog att rymma tio fläskiga borgare sida vid sida, är nergången till polisens kontor och arrestlokaler smal och låg som ett råtthål. Och redan i förstugan, liten och trång som allt det andra därnere, slår en stank av mögel och smuts emot en. Det är ett kusligt ställe.

Klockan uppe i byggnadens torn slår just åtta. Torget ligger svept i dimma och ett sakta regn silar ner. En inspektionskonstapel stegar nedför de gamla, slippriga trappstegen, fösan-di framför sig en ung man med långt, svartlockigt hår och sportmössa.

Man vrider till höger, där 1 :sta distriktets kontor är inrymt. Därinne, liksom nästan överallt i den dystra källarvåningen, får ljuset brinna dygnet om, under åtminstone två tredjedelar av året. Det är gluggar i stället för fönster. Vid stora bordet sitta två gamla polissjälar, gråna-09

de i tjänsten, med var sin gamla förtuggade träsnugga i mun.

Den inträdande konstapeln drar upp ett papper ur fickan och lämnar. Den unge mannen tages närmare i skärskådande, men han slipper att bli visiterad, utan släppes direkt in i de tillfälliga besökandes logement. Den obehagliga lukten, som redan förmärkts i förstugan, var inne i vaktrummet rätt betydligt förtätad, men här i "förvaringsrummet" var det fullständig pest. I ett hörn stod en rymlig latrinspann, redan använd av de förut inlogerade. Dessa, två trasiga gubbar, troligen anhållna för fylleri, snarkade redan på var sin ända av den ena träbänken. Den nyss införde sökte vänja ögonen vid mörkret, ty hela logementet fick intet annat ljus än vad som trängde in genom den öppna dörren från vaktrummet. Runt om på väggarna kunde man skönja gamla intorkade rester av uppkastningar; särskilt vid högra sidan om dörren trodde sig den unge mannen tydligt kunna skönja bitar av sylta och rödbeta. Gammal julmat, som glömts kvar...

Emellertid tog den nykomne plats på bänken närmast dörren; dels kom där litet ljus från kontoret, han hade en tidning i fickan, och dels var där den jämförelsevis friskaste luften.

Länge dröjde det ej förrän sällskapet blev70

större; det var ju fredagskväll, avlöningskväll... Svordomar, förbannelser i långa banor, tills man snavade och blev liggande där man var kommen, oftast på det gyttjiga golvet. "Ångan" steg därinne och den unge mannen vid dörren mådde som Dante i Inferno. Det duger inte att komma nykter till ett sådant ställe. Då kväljs man, rent av.

Nu kom "sedlighetspolisen" med en kvinna. Hon var nykter, såvitt man kunde se. Hon visiterades och befanns inneha en börs med inneliggande 13 öre. Så blev hon hastigt nog expedierad.

— In där! Där får du sällskap åtminstone, om också förtjänsten blir skral.

Och med en puff åkte hon rakt i famnen på den unge mannen vid dörren. Hon retirerade tyst, med harmset hopknipna läppar och satte sig vid sidan om honom på bänken. Nästan omedelbart efter kom man med en ung glop. Näsan var skrapad och han var stupfull. Så snart han var vederbörligen instuvad, slog han ner på den unga kvinnan, ville slå armarna om halsen och kyssa henne. Hon värjde sig harmset.

— Vad har ni med henne att göra, svin!

Det var ynglingen vid dörren som blandade71

sig i uppträdet. Nu kom också vaktkonstapeln bort i dörren. Det hade varit vaktombyte därute och den, som nu hade tjänstgöringen för natten, var lätt att känna igen på en kollossal plåsterlapp han hade i nacken, troligen för någon böld. Annars hade mannen ett visst syskontycke med företrädaren. Efter ett myndigt: "vad står på?" och sedan han med en fruktansvärd polisblick synat situationen, fick han med den skrapade näsan en puff så att han handlöst, stöp över den närmast liggande gruppen på golvet. Efter ett par fruktlösa försök att komma på benen

igen, fann han sig i att bli där han var.

För en timmes tid var det äntligen någorlunda lugnt i buren. Alla sovo, utom kvinnan och ynglingen vid dörren. De båda började ett viskande samtal, som allt emellanåt måste avbrytas, på sträng tillsägelse ute från vaktbordet.

Han var häktad för värnplikten och skulle om morgonen sändas vidare till Karlskrona. hon var fast för lösdriveri. Sista varningen hallo hon fått i Landskrona för bara en vecka Hi('n. Aldrig hade det gått sämre än se'n hon rimto hit ner. Hon var skyldig på hotellet och nfl,... tretton öre på fickan. Det är dåliga tider, hj minst för dem som sälja sig på gatan. Tvångsarbete... Jo, det var allt ett rakt helvete.72

Hur mycket han trodde att hon fick? Ja, det var ju aldrig gott att veta förstås.

Sedan man sålunda var bekant med varandras ärende på stället, gick det lättare att prata vidare. Kvinnan berättade om sitt föregående, om sina älskare... Idel gamla historier.

Nu kom ännu en gäst. Han var utan polissällskap, hade härbergerats därnere förut någon gång när kovan inte räckt till logi på Frälsningsarméns härberge. Det var inte så farligt med invändningarna nu heller. Många förut förstås, men han kunde ju ändå lägga sig därinne; det var ju tråkigt att gå ute i regnet. Något i den vägen mumlade mannen vid bordet vid sidan om pipskaftet.

Den nykomne var "glad", utan att direkt vara överlastad, och han visade genast sin glädje mot kvinnan därinne, genom att ösa ur sig en hårresande massa av de värsta otidligheter. Så begagnade han urinkärlet och föredrog att på ett synnerligen ogenerat sätt "ordna" kläderna mittför kvinnan, allt under en utvald ström av cynismer. Även denna gången fann sig den unge mannen föranlåten att blanda sig i saken.

— Va' fan sa' du, spoling, fähund. Ä' du herre här på stället, va'? Eller ska' ja' min...

Högljuddheten gjorde att vakten kom igen. Den nykomne var för gammalt bekant på stäl-73

let för att inte förstå att ta' allt från den rätta och gemytliga sidan, då sådant skulle vara.

— Vesst, vesst tusan ska' ja' va' tösst, konstapeln. Ja' bara töcker att den där snörnosen ente ska' lägga sej i om en äldre, sjangtil kar' vell nojsa ett tag mä' fjällan. Va' fan har förresten den där krylltoppen gjort för nå't?

Nu var verkligen konstapeln vid en smula blidare humör än vanligt. Därför tog han träpipan ur munnen ett tag och gjorde en grimas, som kunde tolkas för ett grin nästan.

— Hå, dä' ä' en ungsocialist.

— Hä, så! Han skulle djävlar'n i mej fått känna på en ann' dynamit, om de vatt på ett annat ställe.

— Ja, sov nu!

Konstapeln gick igen och den nykomne dristade att lyfta ett tag vid knäna på kvinnans kjolar, men när hon som svar gav vår man en puff mitt i maghålan, föredrog han att ge tusan i kurtisen. Men i "glad" stämning var han, och därför gav han sina översvallande känslor luft genom att spotta en stor snusbladda rakt ner i ansiktet på en av dem, som sov på golvet. Det mesta hamnade i örat på den sovande, som visst inte vaknade för så litet. Hon rörde sig inte ens.

Nu sänkte sig åter stillheten över sällskapet74

för en stund, sedan även "inackorderingen" gått till ro på golvet. Åter sutto de två unga där ensamma vakna, han kanske mera än hon kvald av stanken. Brännvin, smutsiga, våta kläder och gammal ingrodd mögellukt jämte den förskräckliga lukten från latrintunnan. Hon var mera van vid att vistas i smuts, även om dräkten såg rätt så elegant och svajig ut. Hon var ju dömd till ett liv i ständigt snusk.

Nu vaknade den där unge fylleristen, han, som fått näsan skrapad. Blodet hade runnit nedåt kinden och han torkade omedvetet efter det och bredde på så sätt rätt så jämnt ut det över hela ansiktet. Så började han kväljas av illamående och så kom det, en hel störtsjö, som stänkte vida omkring, bort över de andra. Det artade sig till att bli allmän oro i lägret.

— Bort över spännen, ditt svin, röt konstapeln, sedan han i halvmörkret spanat ut vad det var fråga om.

Äntligen kunde man skymta den första känningen av dagern däruppe på Kompanigatan. Men det var svårt att göra sig en riktig föreställning om hur pass ljust det kunde vara ute, därtill äro fönstergluggarna alltför överstänkta med smuts från den smala, mörka gatan. Åh, den som vore ute, ute från detta pesthål-75

vete, tänkte den unge mannen. Bara två ordentliga munnar frisk luft. Åh...

Nu vaknade man allmänt och — började förrätta sina morgonbehov! Den kvinnliga instinkten tog ut sin rätt; kvinnan lutade sig ner och låtsade hon sov. Det var också hög tid, ty nu började en av de ruskigaste figurerna borta i en krok att ur de uppknäppta byxorna plocka fram en härva fläckade, smutsiga trasor, som en gång i världen torde ha varit en gasbinda. Mannen var könssjuk.

Trots all den förutvarande starka odören skar förruttnelsestanken från mannen och hans sjuka kroppsdel dock genom allt det andra. — Det blev ynglingen vid dörren för mycket. Han tumlade ut i vaktrummet alldeles likblek och bad om friskt vatten.

—- Vatten finns det i vattenkannan därinne. Vad vill ni här? In igen!

Moralkakorna blevo alltid på detta utmärkta inackorderingsställe sparade till morgonkvisten. Så också denna morgon. Det var obligatoriskt städerskan, en kärringhäxa, som fan på det bestämdaste skulle protestera mot all släktskap med, ifall man hittade på att kalla henne76

för högstdensammes mormor. Hon gjorde sig först underrättad om vars och ens syndaregister, riktigt noga underrättad hos vakthavande konstapeln, och se'n bröt ovädret löst... Han vid dörren satt närmast till hands att få första skopan.

— Skäms du inte ögonen ur skallen på dig, din hare, din fege fan! Jag skulle kunna spotta dej mitt i ditt fula synament. Jaså, du vell ente excera, förstås, för du e' socialist, va? Nu skulle din gamla mor å din far sett dej, där du sitter som en våt hund!

— Å här har vi vesst en skön juvel! Tvi, ett så'nt stycke här ska' gå på guss gröna jör'...

Turen var alltså kommen till nästa man, som händelsevis råkat bli en — kvinna! Konstapeln höll parad i dörren under den gemytliga morgonbönen. Om någon svarade denna polisens morgonängel, kuncle han vara viss om att det kom igen i kakan.---

Gumman hade gjort slut på sin rond — stackars den som grisat ner golvet på natten! — och nu var överkonstapeln anländ. Förhören började.

Äntligen kom också inspektionskonstapeln. Nu civilklädd. Då han såg hur blek och lidande den unge mannen såg ut, tyckte ban antagligen77

synd om honom. Till och med en och annan polis finns det som kan tycka synd ibland.

— Ni har haft det illa i natt? Nå, vill ni ha litet mat nu, se'n är det tid att vi ska' resa.

— Ja, men inte här inne. Då avstår jag hellre.

— Nej, jag ska' tala gott med vaktkonstapeln, så får ni sitta inne hos honom. Lite kaffe också kanske?

— Tack. Litet till kvinnan här också. Skall

det betalas, så kan jag betala för henne.

*

En knapp timme senare stod den unge mannen resfärdig, med mössan i hand och tryckte den unga kvinnans hand till farväl.---

Därute på torget satt kungagubben på sin häst och tycktes grina i solskenet. Ty det var solsken nu.

Nere vid hörnet till Hamngatan vände den unge mannen sig om och kastade en lång blick på rådhuset.

Men inte tror jag att det var i beundran över arkitekturen och husets ståtliga yttre.UPP I RÖK!

VRÄKNING! — NÄ, DET FATTADES NU också bara!

Han mätte rummet med stora steg. Det fanns gott svängrum, ty det mesta av bohaget var realiserat eller hade gått till pantbanken.

Så slog han till ett kort, meningslöst skratt och satte sig för att åter studera det nyss anlända brevet.

— Ja, det är ju fullt korrekt, fyllde han i sin monolog. Jag kan naturligtvis inte få bo i bolagets hus i all evighet gratis. En ny man skall tillträda platsen, och han behöver lägenheten. Den fähunden, den...

Han skrynklade samman skrivelsen och kastade den på glöden.

— Men vänta, du satan! Jag börjar få igen kurraget. Avklädd skall du åtminstone bli — att börja med! Jag skall visa hela världen vil-7!)

ken lump, vilket skabbigt kreatur in igenom denne hr direktör är. Denne sprittratt, denne dräglande, liderlige fettklump.

Han grep en penna och en liten annotationsbok — det enda papper han ägde.

— John!

Det var den unge, f. d. kontoristens hustru som kommit in, uppiffad så gott de små resurserna tillät.

Han reste sig.

— Vad vill du, min vän?

— Nu går jag och talar med honom, med direktören.

— Är du förryckt! Tigga honom! — och för övrigt gör det ingen nytta. Jag har inte bytt om åsikter; jag är fortfarande omöjlig på platsen. Jag saknar det, som för en kontorist är det oeftergivligaste kompetensvillkoret: en kontorist-själ, en hundsjäl som...

— Seså John, nu försöker jag i alla fall. På det här sättet får ju både jag och du svälta. Försök nu du att lugna dig och tänk i stället ut en plan, ifall mitt försök skulle stranda. Adjö John!

Hon gick.

*

Hr direktören smekte ännu en gång hennes80

lilla nätta hand, då hon tog i dörrvredet för att gå.

—• Alltså på onsdag kväll vid niotiden, glöm inte! Det är ju så lätt att hitta en lämplig förevändning, inte sant, lilla vännen?

Hon nickade och han släppte handen och började tumma på sin urkedja. Affären var uppgjord, och hr direktören var så fattig på ord, som inte hörde till affärsterminologien att han inte hade råd att slösa med dem. Men sä sken han upp, han hade verkligen något att tillägga:

—• Tänk, att hr Berg, som har en så'n liten rar och stilig fru, ändå envisas att vara socialist!

— Men varför skulle inte min man kunna vara socialist, därför att... att...

— Åh, de där socialisterna skall ju tvunget dela, dela med sig av — allting!

Hon såg ett ögonblick frågande ut, men så började hon förstå. Hon lutade huvudet en smula tillbaka och smålog skälmskt. Och hr direktören tog det mellan händerna och tryckte

en lång kyss mitt på munnen...

*

Han frankerade just ett brev, då hans hustru kom in genom dörren. Han fixerade henne81

skarpt och hon syntes en smula förlägen under blicken.

— Nå?

— Du får din plats tillbaka. Hr direktören var mycket vänlig, j ag fick en månadslön i förskott när jag talte om hur fattigt vi hade det. Han lovade till och med...

— Nog, nog! Jag bar förstått tillräckligt.

Han hade mörknat så att hon blev rädd.

— Vad menar du?

— Jag menar det blir ingenting av med allt det där -— ty nu har jag min plan färdig.

Hon frågade en smula tafatt:

— Vilken plan?

— Först reser jag själv in till tidningen — den där tidningen som verkar som ett rött skynke på "hr direktören"! — med det här brevet och förvissar mig om, att artikeln får komma in och sedan...

— Sedan?!

— Sedan... vet jag nu, att du är i "goda händer"! Det är väl huvudsaken för dig.

— John!

— Till hälvete!

*

Han satt ännu nedböjd, med huvudet hårt pressat mellan händerna. Så hade ban nu sutit82

tit i timtal. Ute var det skymning, inne i rummet nästan alldeles mörkt.

Tankarna hade för länge se'n gått ur kugg och fantasien flanerade omkring på måfå, och förevisade ett helt kaleidoskop med de mest skiftande bilder, utan reda och sammanhang. Borta i andra ändan av rummet, i vrån vid kakelugnen, kunde han skymta hustrun — några svaga, dimmiga konturer.

Nu kom fantasien med något nytt...

Nedsjunken i en stol satt en gammal, bruten man och mitt emot, vid andra sidan bordet, en något yngre, yppig kvinna, med ett elekt, demoniskt drag vid munnen — det var visst i en tea • terpjäs han sett denna scen en gång.

Nu talade mannen:

— Jag har fattat livets konst som så: eliminera, det är: stryk över och gå vidare. Tidigt gjorde jag mig en säck som jag stoppade förödmjukelserna i, och när den var Tull, kastade jag den i sjön...

Livet hade nog synts honom meningslöst i sina mörkaste stunder, men att dö...

— John!

Han såg upp, förvånad över den egendomligt spotska, gladä klangen i hustruns röst.83

Hon höll på att röra om bland glöden i kaminen.

— John, här har jag ditt brev, din artikel. Nu går den upp i rök! — Får jag?

Mot ljuset från glöden avtecknade sig en leende kvinnoprofil. Hon balanserade med brevet på tändèrna av

eldgaffeln.

Då reste han sig till hälften i stolen, men sjönk åter ihop. Rösten sjönk till ett tonlöst mummel:

— Upp i rök!EN LIVETS El ENDE

Tamburklockan ringde...! jag gick

att öppna, ganska belåten med att få ett besök, likgiltigt nästan vem den besökande var. Ty jag hade tråkigt. Likväl måtte mitt ansikte ej ha uttryckt just en glad överraskning mot den inträdande, ty han anmärkte, i det han räckte mig handen:

— Du ser inte belåten ut över att få en så'n här ruskig sate till söndagsgäst.

— Åhjo, men jag blev litet överraskad. Det är längese'n jag såg dig sist och — ruskig ser du onekligen ut!

-— Ja, ser du, jag super numera, jag lever som ett svin i alla avseenden, kort sagt. Du känner dig obehagligt överraskad! Är det inte bra underligt, jag, det forna dygdemönstret, nykterhetsmänniskan, idealisten!----Dusr»

ber mig stiga in och sitta ner... tack!... men på ett villkor: flytta in en köksstol, en ostoppad stol, och sopa den försiktigt när jag gått... Ja, det är allvar, jag har verkligen en smula ohyra... Så behåller jag också, med din benägna tillåtelse, den här s. k. överrocken på, jag har nämligen ingen annan under och ingen skjorta heller... Så där, tack! Och nu skall jag omedelbart övergå till mitt ärende och göra dig pinan kort. Anser du dig handla omoraliskt, oidealistiskt, eller vad du behagar benämna saken, om du ger mig till ett par supar? För all del, tag dig gärna en funderare på saken, jag väntar en handvändning på svaret.

— Hm... Tog spritbegäret överhand över dig?

— Visst inte. Det där pratet om okuvligt spritbegär tror jag mest är en nykterhetslögn, en tendenslögn. I alla händelser beslöt jag mig för att supa efter lugn och kall överläggning. Och jag säger — du må sedan tro mig om du vill! — att jag skulle kunna lägga bort min vana — kasta brännvinsflaskan, som det lie-ter på nykterhetsspråket — vilken dag som helst. Men jag vill inte, jag kommer att supa tills jag dör, såvida jag kan komma över spril eller annan stimulans, jag kommer aldrig all, gfi nykterhetsdygdernas väg vidare. Delta sagl,86

ifall du händelsevis memorerar på någon moralpredikan för min räkning.

— Nå, men i alla rimligheters namn, varför super du då? Vilka äro dina förnuftsskäl, eftersom du påstår dig ej behärskas av spritbegär?

Ett sarkastiskt löje blev för en stund det enda svaret på min fråga. Efter en lätt suck tog min besökande dock till ordet:

-— Det finns visst ett ordspråk som säger att en dåre kan fråga om mer än sju visa kunna svara på. Jag anser dig visst inte för en dåre, men du kan, du som andra, ställa en smula dåraktiga frågor ibland. Lätt nog torde du väl inse att, fast min tid inte är så värst dyrbar, jag inte känner lust att ge svar på din fråga. Ett sådant svar ges nämligen inte i två ord. Det skulle bli ett helt långt föredrag om ett mörkt liv, om omöjliga förhoppningar och om en kolartro som ställer verkligheten på huvudet... ända tills man en dag lär sig se utan slcygg-lappar och utan färgade glasögon... Eftersom du behagar utfråga mig, låt mig ställa en mot-fråga: vad lever du för?

Ej utan en skymt av hetta svarade jag:

— Jag kan ju, ur samma bekvämlighetssynpunkt, lägga den frågan obesvarad till handlingarna — såvitt du inte föredrar att få den retur.87

— Nej, det är allt bra onödigt att returuera den — som du möjligen ser, så håller jag som bäst på med att ta' livet av mig, vilket jag naturligtvis inte gjort, ifall jag levat för något.

—- Du har emellertid inte valt just den kortaste och bekvämaste vägen!

— Jo, just det senare! Mig förefaller den bekväm, och det är väl ändå ganska billigt att mitt eget tycke i den

punkten är avgörande. Eller hur? "

— Utan tvivel!

— Gott! Och vad vägens längd beträffar, beror det ju på mig själv om jag en dag vill förkorta den.

Han tog en paus och fortsatte sedan:

— Eftersom du föredrar att inte yttra dig om vad du anser livet värt att leva för, så låta vi väl ämnet falla, fast jag skulle varit synnerligen intresserad av ditt svar. Ser du, just livets meningslöshet har drivit mig att söka döden i spriten, medan sorgliga, rent personliga erfarenheter drivit mig att söka glömska i samma källa.

— Du anser alltså livet absolut meningslöst. Men det fanns dock en tid, då du kämpade för ideella mål.

— Ja, men det var en dåres kamp, en don-quixote-strid mot väderkvarnar. Ett bättre sam-88

halle... bah!... jag skrattar, när jag tänker på dårskapen. Granska materialet, du, granska det fördomsfritt, se på all fäaktighet, idiotiskhet, apatisk sömnighet... granska detta människomaterial med kall blick och du skall finna att det duger till platt ingenting. Du skall förtvivla om alla byggnadsplanerna, luftslotten skola ramla och du skall... du som jag... gå åstad och kasta yxan i sjön.

— Misstag! Kanske ha dylika tankar i mörka stunder också anfäktat mig. Men jag har tvingat bort dem. Man måste tro på en förnuftig mänsklighet, en arbetareklass som är sund i sin kärna — kort och gott, man skall hålla på sina ideal till och med om man skall göra våld på förnuftet!

— Varför, min dåraktige vän, varför? För den s. k. mänsklighetens skull?

— Kanske. Men — när jag ser på dig och din "utveckling" måste jag säga det rent ut! — man måste först och sist hålla på det — för sin egen skull!NOPPEl

UNDER NATTEN HADE HAN BESLU-tat att det skulle bli ett slut... Hade han väl något att leva för? Nej. I det längsta hade hoppet hållit uppe. Han var ju likväl ung, hade en frisk kropp... lyckan kunde vända sig, det kunde åter bli arbete... framtiden kunde rentav bära oanade möjligheter i skötet. Nu hade han dock äntligen tystat ner det där bedrägliga hoppet. Nu måste det bli ett slut!

Men nattens timmar hade gått och det var redan ljus dager då han reste sig och kröp ur det tillfälliga nattlogiet i en olåst verktygsbod — kröp ut för att bringa beslutet i verkställighet. Det var söndagsmorgon och gatorna voro folktomma... Där borta låg kanalen!

... Nu hade han gått där fram och tillbaka på bron ett tjogtals gånger, för varje gång med någon sökt anledning till uppskov. Så med ens90

knyter han händerna, gör helt om och går uppåt staden. Han var glad att han åtminstone lyckats fatta ett beslut och slitit sig ifrån den där bron. Åh, ingen kan begripa hur de kännes... vattnet liksom suger, suger som en magnet! Men så, då språnget skall tagas... en stöt tillbaka! Det var något förskräckligt ändå med denna obeslutsamhet, denna brist på fast vilja.

Han lovade sig själv att undvika kanalen för att ej ännu en gång komma under samma förtrollning... hu, han erinrade sig de lik av drunknade han sett. Nej, nej, hällre vilken annan död som helst.

Förbi av trötthet släpade han sig fram till en bänk vid kyrkoplanen.

En äldre, gråhårig gubbe kommer sneddande förbi bänken och går fram till en liten dörr vid foten av kyrktornet, öppnar med en väldig nyckel och drar sakta till dörren efter sig sedan han klivit in.

Ringaren, förmodligen. Mycket riktigt, efter en stund synes han lyfta ifrån lämmarna, som täcka torngluggarna.

Förbannelse... nu var den där igen, den oemotståndliga sugningen, men nu drog den mot tornet. Däruppifrån gluggen — därupp {+-+} ifrån och ned! Ett svindlande ögonblick och allt slut!91

Han mera kröp än gick uppför de oändliga trappstegen. Det bar runt och åter runt, det var beckmörkt och luktade

fukt... Äntligen, en ljusstrimma blir synlig, ännu några steg... se, därute ligger staden... se människokrypen, så små!...

Som en blixt for mannen samman. Klockorna däruppe — han hade ej observerat dem i skumrasket, men de hängde rakt över hans huvud — hade satt sig i gång.

Med brutal våldsamhet slungades ljudvågorna mot tornets väggar, krossades till dånande bränningar, kastades tillbaka och vältrade sig över stackarn — som låg där halvsvimmad på golvet — ut genom gluggarna.

ögonen slötos att börja med som inför en blixt varje gång kläpparna föllo mot malmen, men efterhand vande sig den objudne besökaren vid det skarpa ljudet. Det föreföll honom som gungade han själv, tornväggarna, ja, hela världsaltet fram och tillbaka i jämna pendel-svängningar.

Han kröp bort till en glugg, lutade sig ut och såg rakt neråt tornväggens lodräta yta... bara en liten, liten lutning till!... Han tänkte sig ligga krossad därnere, söndersplittrad till en blodstänkt massa, men med klart medvetande. Hur skulle väl tankarna forma sig, om livets92

skälvande blå låga för sista gången flammade upp i ruinhögen? — Skulle han månne i en evighetssekund se livets trassliga härva redas upp?... Den stolta tankeborg, som kostat honom bittra mödor och nätters drömlösa grubbel, vad var den värd? Krossad, då dödsfasans ångestrop drev den sista blodvågen ur hans hjärta. Eller skulle hans halvbrustna öga i lugn blicka mot Nirvanas färg- och konturlösa sagoland? ---

Då blev det med ens gravtyst omkring honom — långt i fjärran vandrade blott en döende tonvåg. Han ryckte till, som väckt ur en slummer... det blev så tyst att han hörde sitt eget hjärtas slag, spänningen slappnade och kallsvetten trängde fram genom huden. Han kom åter till sig själv i all sin förödmjukande svaghet och sorglustiga ynkedom. Hånskratt ljöd i hans inre och formade ett gäckfullt svar på hans frågor:

— Du skulle naturligtvis legat där nere i gruset och sökt intala dig själv att det inte var så farligt — man skulle nog lyckas att lappa ihop de söndriga lemmarna.

Hoppet, du, hoppet skall följa dig in i bleka döden, dåre!LIDELSERNA

DE KOMMA PÅ MORGONEN... Då leka de på ytan, drömgestalter med blå ögon och lingult hår, med rosenskära kinder och klar panna, med läppar som le så lockande röda. I ådrorna strömmar blodet ungt och varmt och munnen ler begärligt mot den förbjudna frukten: kärleken. Yrande älskog och flämtande jakt bland violer och regnande äppelblom, kyssar som blott ungdomslustan kan ge.

De komma på middagen...

Vilken gestalternas fyllighet, vilka av skönhetens genius själv mejslade drag! Varifrån kommo de? Månne från druvornas land, från den klassiska sagans land, från den stora livsnjutningens soliga rike. Vilka ögon! De kunna le så sammetsmjukt trånande, de kunna också sända raketskott, laddade med kvickheternas94

yrande konfetti — men nu! — de suga sig fast, dessa blickar, med den befallande, magnetiserande kraften: jag ger allt — jag begär allt!

Natten faller på...

Det är de stora lidelsernas tid, då äro de glödande rus, gestalter, hänförande i all sin sinnliga yppighet. Men var aktsam! De röda rosor de flätat i sitt korpsvarta hår blöda, deras kyssar bränna och förinta.

Kvällens nynnande har gått över i nattens musik. Den tonar väl svagt, men dess melodier äro retande och vällustiga, blandade med kärleksviskningar och återhållet skratt. Så stiga tonerna, det kommer inslag av vildhet, de rusa förbi, över varandra — och det blir tyst! I serpentinbelysning av smältande smaragd stiger Venus ur badet, förförisk, gudomlig. Och nattens orkester ljuder åter, nu i fullt raseri — hör ungmors skrik och fauners skratt, hör jublet och tjuten, vildheten och till slut råheten skära genom tonerna. Luften är kvav av ångande vin, skälvande av njutningens raseri. Det är djävulen själv som slår takten till musiken med sin svans.

Störta med i ringen, blanda dig i virveln, människobarn, nej, människodjur! Töm bägarn med elddrycken i botten!

Men se då... Se rosorna i nymfernas hår, hur95

de gråta blod! Tunga, stora falla dropparna nedåt skuldran, nedåt den bländvita barmen... Stämmorna dö och musiken förklingar i en ihålig disonans. Allt utplånas, glider ut i mörkret... i döden...NÄ TUREN OCH HJ ÄRTÄ T

Det var pingstafton, kungspar-

ken bestods extra uppsnyggning; en arbetare högg kanten kring tulpanrabatterna och en annan räfsade samman årets första skörd av nyslaget, doftande gräs. Från körsbärsträden i trädgårdsmästarens lilla hage yrde frömjölet, för varje vindstöt bildande ett gul-glänsande moln. Ner uti allén sjöngo en svärm tidiga mygg sin bröllopssång...

Men på andra sidan låg fängelset, mörkt, dystert som en kvarglömd flik av vintern, speglande sina vittrade murmassor i det smutsgrå kanalvattnet. Det är som om frosten bitit sig fast och envisades att trots våren gömma sig i de gamla fuktspringorna. Utöver Öresund sänker sig solen i en molnbädd, och rutorna uppe i restauranten få en reflex i rött. •

Också på restauranten är det bråttom — ty i kväll skall det supas! Själva pingstafton måtte97

väl en hederlig borgare ha rätt att supa sig full, för självaste tusan.

Jag går ut om grindarna och viker ned i de smala gatorna i västra staden. Här är lugnt och nästan folktomt.

Vad nu?...

En kvinna, ganska ung, med spår av härjad skönhet, kommer raglande — dödfull! På armen bär hon ett barn, litet och smutsblekt.

Hälvete! Jag fruktar ett ögonblick att hon skall tappa byltet, att det lilla huvudet skall falla mot den knaggliga stenläggningen och kros {+-+} sas. Kanske just detta varit det bästa — räddningen för ett spätt, nyväckt människoliv från årslånga lidanden, från en tillvaro i smuts.

Det har dock ingen fara. Kvinnan håller barnet hårt tryckt intill sin pösiga barm; så hårt att det till sist börjar kvida.

Då stannar kvinnan, lallar sakta under ett dräglande, fånigt grin, lyckas efter åtskillig ansträngning få upp tröjan och ger barnet bröstet — mitt i gränden! — ger det näring, förgiftad av sprit!

Runt om ha samlats en krets av barn och från fönstren tittar folk nyfiket ut. Så kommer en annan kvinna, troligtvis en bekant, och ledsagar den rusiga inom porten till ett av kyffena.

798

Jag går hemåt. Under hand återställes jämnvikten och känslan av det rent fysiska illamående som skakningen av en sådan scen ovillkorligen framkallar, får ge vika. Jag faller in i mera allmänna funderingar.

— Det är samhällets skuld, resonnerar jag med mig själv. Genom nöden väckes längtan efter bedövningsmedel, som för stunden skänka glömska för eländet.

— Men varför finnes det så många drinkare inom överklassen? — Naturligtvis därför att den är karaktärslös, förslappad av vällevnad, liksom arbetarklassen i stor utsträckning är degenererad genom armod och umbäranden.

Jag tänker på nykterhetsrörelsen och dess förbudskrav. Är det ej som hördes det ett hest skri från ett folk som behöver vaktas med lagpiska, som tigger om att bli ställt under förmynderskap på grund av sitt rusdrycksbegär.

Flockar av ungdom möter jag som ströva ut till förlustelseställena. De äro uppfriskade och muntra i känslan av att nu för ett par dagar vara befriade från smuts och fabriksdamm, och få njuta av sol och lätta vindar.

De flesta ha nog sin käraste närmast i tankarna, det är ju så naturligt — det ligger som99

en aning om kärleksrus och ömma famntag i luften.

Att grubbla på sociala problem en kväll som denna — det har blott den ensamme grubblaren tid till!BERUSAD

SEGELSÖMMARE JOHANSSON STÅR VID Engelbrektsgataris kroghörna och överväger. Han vet inte rätt om han skall ge sig iväg hemåt eller om han för ovanlighetens skull kanske skulle göra en liten promenad, gå nedåt Slottsparken eller så —-ja. varför inte...

Inifrån krogen surrar det och glasen klirra mot stenborden så att det hörs ända ut.

Johansson känner att han är full.

— Ta mej tusan, jag känner mig full av bara en sup och en öl, konstaterar han för sig själv.

Det är ett billigt rus och på samma gång kanske ett dyrt rus — allt beroende på hur man tar saken!

Kinderna, som nu brinna, med hektiskt röda fläckar, skola i morgon och under de närmaste dagarna vara gråblekare än annars, ögonen, som i kväll livas av en gnista glans, skola i101

morgon ligga glasartat stela i sina insjunkna hålor, hela den slappa gestalten har lånat liv för kvällen på förskott — men ett förskott som obönhörligen måste återbetalas med ränta. Johansson vet det nog.

Han är lungsjuk, läkaren har sagt det och han skulle vetat det även om han inte ägt attest på saken. Det både syns och känns... Han är sjuk, men varken på grund av superi eller oordentligt leverne — nåja, kanske han i viss mening inte heller levat ordentligt, men det kan han inte själv rå för. Han har inte ätit ordentligt, därför att han inte haft råd till bättre, han har levat i dålig luft, därför att hans arbete tvingat honom till det. Och så har han kanske också haft en smula ärftlig disposition.

Nogav... just nu tänker han inte på den saken, hans sinnen ha fängslats av något annat, där han stegar fram längs västra sidan av Gustav Adolfs torg. Han ser på en kvinna, en vacker kvinna som kommer sneddande över torget åt samma håll som han, åt Morescobron. En vit, snävt åtsittande klädning framhäver den fylliga kroppens alla linjer och den yppiga barmens stigande och fallande skönjes så väl vid varje andedrag.

Johansson böjer huvudet djupare och låtsar icke se, men han ser ändå, ser i hänryck-102

ning och betagenhet. Vad är det väl för en våg av återvändande livskraft och styrka han känner? Det är inte sinnlighet, driftskänslorna ha för alltid flytt. Nej, det är skönhetslängtan, hans ur smuts och slit, ur dimma och grubbel för ett ögonblick återväckta trängtan, en sugande längtan efter en smula från det bord, där livets fest är dukad.

Se med vilket naturligt behag hon böjer sig över en grupp barn där på bron.

— Akta! Inte luta sig så där ut över räcket!

... Vilken stämma, vilket leende kring läpparna, vilken skälm i ögonvrån...

— Dumheter — du är full, Johansson!

Den dova värken mellan skuldrorna känns dock icke så svår, blytyngden som pressat lemmarna har lättat. Vilken underbart härlig kviill! Borta från rabatterna kring Muséet glöda rosorna och dess doft förvandlar kvällsdoften till nektar, som den sjukaste lunga kan insupa med begärelse. Så ren och sval... kanske doktorn ändå hade rätt, skogsluft och rationell diet, sanatorievård kort sagt, skulle nog kunnat uträtta en hel del om det kommit i tid. Sanatorievård — nej, arbetshusets gamla sjukstuga det var närmaste perspektivet, därbakom kyrkogården...

— Dumheter. Johansson, är du nu inne pä103

det ämnet igen! Du har ju druckit för att få glömska av det där. Jovisst, men — nu håller ruset på att förflyktigas, förskottet är förbrukat!

Nu hugger åter värken med knivsuddar i ryggen, blytyngden pressar hela gestalten mot marken...

— Det är tid att gå hem, Johansson. Då du vaknar i morgon, badande i nattsvett, reser du dig inte.

Med en sup och en flaska öl har du bjudit arbetet farväl — har bjudit tjugo års slavliv avskedshanden. —--

Johansson släpar hemåt. Nu är han åter fullt nykter, men nu är hjärnan mer töckenhöljd än nyss under det snart flyktande ruset.

Den knådar nu en tanke, utan att stort möda sig om att söka klarhet. Tankarna cirkulera kring spörsmålet: är det rätt eller orätt, klokt eller dumt att taga förskott på livet? — Har man rätt att söka fånga en gnista av livets eld, med risk att bränna den svaga livstråden?

Må den klyftige svara!FÖRSTÅ ERÖVRINGEN

Det hade börjat ljusna ute då

han vaknade — klockan kunde väl vara så där mellan fem och sex. Han kröp ur bädden och letade rätt på stärkskjortan, som befanns ligga vid nedersta sänggaveln.

Så slog han i ett glas vatten ur karaffen och drack en klunk, men det smakade jolmigt så att han måste spotta.

Kvinnan i sängen sov ännu...

Han gick bort och öppnade fönstret på glänt. Huvudet kändes mycket tungt efter föregående aftons rus och han var i ett odrägligt humör.

Ute hängde en grå dimma över jorden. Det regnade visserligen icke, men trots detta sågo gårdens kullerstenar ut som svampar, dränkta med vatten. Allt var slipprigt och blankt av fuktigheten och från takrännorna föllo dropparna med jämna mellanrum, liksom för att mäta ut tidens långdragna gång.105

Fönstret vette åt en gård och bakom denna låg en liten snuskig trädgård. Gräsmattan vid staketet hade ännu litet sjuklig grönska kvar, medan träden däremot endast hade några ta, av vätan nästan svarta löv. Allt tycktes båda död och förruttnelse.

Vindskupan föreföll honom dyster som ett gravkapell i den blygrå dagern och smutsen och oordningen ökade än mer det sorgliga intrycket.

I ett hörn stod sängen, nattens venushelge-dom, och under dess skrynkliga täcke sov kvinnan ännu en dvallik sömn. överkroppen var bar, och det rufsiga håret föll ned över hennes axlar och de stora, hängande brösten. Han lade märke till, att hon i själva verket var betydligt äldre än hon förefallit då de råkades på natten -— hon var säkert över trettiotalet.

Detta var alltså hans första "erövring"!... — Fy tusan, vad han kände sig olustig.

Han ville inte väcka henne. I stället drog han upp portmonäen och vek upp en sedel —- den enda han hade — samt stack den för säkerhets skull in under vattenkaraffen på nattduksbordet. Sedan fortsatte han att kläda på sig.

Huvudvärken kändes ännu mer plågsam och han fick lust att blaska vatten på pannan för att stilla den. Men det fanns ingen kommod.106

Han tycker sig plötsligt märka buller och vänder sig om.

Tyst! Vad i självaste...! — En skarp, ihålig hosta ljöd tydligt och klart alldeles intill ena väggen — han tyckte sig för övrigt minnas, att han hört den på natten också.

En liten tapetdörr fanns det mitt på väggen, men han hade trott att den ledde till en garderob eller något dylikt. Nu skyndade han bort och öppnade...

Vad han såg där bakom, glömde han aldrig...

Det var en skrubb, bildad av utrymmet mellan vindskupan och det sluttande taket, utan fönster och så låg att en vuxen person ej kunde stå rak därinne. Ur mörkret såg han här två ögon stirra på sig, med uttryck som det skulle vara lönlöst att söka beskriva...

Det var en man, hopsjunken, gulvit som döden själv, en döende... Läpparna blåbleka... Och vilka ögon!

Mannen gjorde en våldsam ansträngning och lyckades komma upp på armbågen, men sjönk strax tillbaka igen och bröts samman under ett nytt hostanfall, våldsamt som om varje bit i hans inre skulle rivas upp.

Hälvete! — var det hennes man?

Därute sov hon ännu, sov med vidöppen107

mun.---Men nedom trapporna gick —

nej, raglade! — en mycket ung man med kallsvetten i stora droppar på pannan. Han kom från sin första "erövring"...DÅ MAN VILL VARA ENSAM

VI HADE SUTTIT LÄNGRE ÄN VANLIGT och pratat, min gamle vän och jag. Midnatten närmade sig och bersän låg i fullständigt mörker. Samtalet hade småningom tystnat och tankarna plöjde i egen fåra, obekymrade om den andres närvaro.

Jag formligen spratt till, då min vän rörda på sig. Han knackade askan ur den slocknade pipan.

— Hör du, jag erinrar mig en liten historia. Fyll på ny tobak... se här! — hans hand sökte trevande min — vi sitta väl kvar även en stund, så vill jag berätta den.

Han räckte mig en brinnande tändsticka och jag såg vid dess sken att hans ansikte var ovanligt allvarligt.

— Så där, kan jag börja då?

— Jag lyssnar!109

Det knastrade och väste ur de rykande piporna. Natten låg stilla och lyhörd.

Min vän berättade:

-— Det hände för många år sedan, då jag som passagerare gjorde min första resa till Amerika. Atlanterångaren hade lämnat England. Vädret var härligt. I början svävade lustjakter runt om oss, likt måsar; längre ut blevo de allt sällsyntare... En stor, vit spansk ångjakt mötte oss. Vi hörde musik från den. eggande, hänsynslös, upprivande som ett starkt och kryddat vin, äkta spansk musik. Den väckte visioner om vita kvinnohänder som smeka den brutale tjurfäktaren och skälva i vällust vid åsynen av blod...

Den gled snabbt vidare och vi blevo allena. Vilken sommardag... havet domnade, solen domnade. Människorna ombord närmade sig varandra, männen drogos till kvinnorna, man talade om likgiltiga ting, munnen ljög men ögonen talade sanning.

Det är något underligt med känslorna på en sådan där jätteångare — det är svårt att förklara, men man är inte densamme som då man är i land. Maskinens väldiga armar vrida propellern runt i rasande fart. Havet piskas till grönt skum. Man flyger åstad i en hastighet som man blott anar instinktivt, därför att ögat sällan har något stillastående, stabilt föremål att kontrol-110

lera farten mot... Man andas djupt och det smyger sig över en något nytt, något överdådigt och djärft... Därute ligger världen och väntar... Nu äro vi fria och unga, vi äro män och runt om oss gå unga kvinnor som tänka underliga tankar... Det skvallra ögonen om. Gott!

Mitt ibland oss satt en ensam man. Han stirrade på livet omkring sig och likväl var han tydligen försjunken i sig själv. Döden hade märkt honom. Hans ögon sågo från djupet. Händerna höllo darrande om käppen.

Man såg på honom skyggt... man såg på honom och sökte glömma honom.

Jag träffade en ung och skön kvinna ombord. Själv var jag, som jag nämnde, också ung då... ung och full av begär... Nåväl, hon gav mig en mycket härlig oceanförälskelse... ack, kärleken på oceanen har sin egen karaktär. Den är dristig och frisk, som havets bölja, den är varm som solen som smälter tjäran, den liknar den heta vind, som driver kryddoft från fjärran skogar ombord... Huru länge skulle väl denna förälskelse varat annorstädes? Jag

vet icke. Jag vet blott, att nu brann den som het eld inom mig. Hon lyfte omsider sina ögonlock och gav111

mig sina ögon helt, hennes leende blev dröjande.

Vi sutto samman på ångaren. Den tunga maskinen arbetade oupphörligt. Natten kom. De flesta passagerare hade gått ned för att vila.

Vi sovo icke. Slik härlig känsla! vara ung och stark, vara på havet och känna, att vi båda längtade. Vi kände hur ungdomen blossade mellan oss, ungdomen med alla dess härligheter. En ensam man störde oss. Han gick och sträckte hals. Jag minns hans stora blinkande och spejande lorgnett... Hm, sådana enslingar äro farliga spioner... de äro lätta på foten, det bränner dem i munnen.

Men vi ville vara allena. Vi kunde icke vänta, tills vi kommo till närmaste stad. Vi ville vara allena, nu... åh denna ungdomens härliga skyndsamhet!

Vi sökte oss en plats längst framme på däcket. Där hörde vi skummets larm högre än förr. Vi sågo hela havet med stjärnor. Ingen var där. Vi voro allena med varandra. Nattens timmar gingo.

— Stilla! viskade hon, tycker du ej att någon suckar här i närheten... andas och suckar... tycker du ej ?

— Nej, svarade jag, det är ju skummet...

— Jag liksom tycker mig höra något annat112

också, viskade hon åter, men det är väl ingenting. Det är kanske blott mitt blod som susar så.

— Det är därför, svarade jag. Vet du, att jag aldrig skall glömma denna natt. Vet du, att jag har dig alltid nu... jag kan aldrig mista dig...

— Åh, håll mig tätt intill dig, viskade hon, sä jag känner att du är här... jag tycker likväl här är något underligt i närheten.

— Tycker du så — ja, när du säger det...

Jag hade knappt talat ut, förrän en våldsam

hosta ljöd i vår omedelbara närhet. Vi reste oss. Vi stirrade. Se, där... därborta! Där låg någon... hopsjunken... stönande. Den skarpa hostan skrällde liksom inne i hans inälvor... hur det måste vara tomt därinne.

Vårt blod skälvde ännu av den heta sommarnattens begär... av den feber, som gripit oss bägge. Vi gingo fram dit där den hopsjunkna varelsen låg...

Där låg han... jag hade sett honom tidigare på dagen... den bleke mannen... hopsjunken och alldeles stilla liksom lyssnande till sitt ångestfulla hjärta. Vi sågo, hur blodet oupphörligt strömmade ur hans mun. Han förde handen då och då till munnen för att torka blodet bort.

Hur underligt att vi under den feber, som behärskade oss, hon och jag... vi, som kommo113

med vårt btod i böljor från livet... hur underligt, att vi ej fasade, utan stannade hos och hjälpte denne man, som skulle dö. Hur underligt, att vi hjälpte honom med större lugn än om vi sett honom, medan vi kallblodigt vandrade kring på gatan ... Hade denna sommarnatts älskogsfeber sin gräns vid döden? Fanns det likväl ett grand av sanning i det gamla ordspråket om kärlekens och dödens släktskap?

Kanhända var denne döende oss icke tacksam, att vi hjälpte honom. Någonting i hans ögon sade: "åh, låt mig vara ensam, se mig icke i denna dödens vederstygglighet. Jag hade ju gömt mig undan här".

Men jag ville icke lämna honom nu. Jag kände ett grymt lugn vid att se hans kropp skälva i döden, vid att iakttaga blodets krampaktiga strid för livet.

Han blev svagare och svagare. Innan morgonen var han död. Och följande kväll sänktes

han i all stillhet i havet.

*

Min vän gjorde en lång paus. Våra pipor hade fått slockna. Min vän tog slutligen ordet igen.

— Jag vet knappast vad det var som kom mig att just nu tänka på den historia jag berättat.

8114

Jag tänkte på hur genomskinlig aftonskymningen var för en stund sedan. Den där genomskinligheten minner om hösten, om mörktiden. Sådana påminnelser komma en att tänka på döden och döende som man sett... Jag vet ej varför.

Änyo blev det paus. I en helt ny, allmänt konverserande ton frågade min vän:

— Hur skulle du helst föredraga att dö?

— Hm... Har knappast tänkt närmare på den saken. Vilken är din egen sista önskan?

— Jag vill dö allena. Jan kan icke tänka mig något mer ohyggligt i dödsstunden än ett sjukrum i familjen.

— Tycker du mer om sjukhus då?

— Ohyggliga de också. Dock är där mindre humbug. Och man dör där en gros. Men icke häller på ett sjukhus ville jag dö. Jag tror döden oftast själv tillkännager sin ankomst; då skall människan fly till bergen eller ännu hällre, om man kan bereda sig tillfälle till det, lura släktingarne... resa ut i världen och försvinna. Jorden är stor. En främmande ort, en främmande doktor, en barmhärtig själ, som ger en vatten, när man törstar... "Hr doktor, jag önskar icke, att man sänder mig hem. Skär pulsådern av — för säkerhets skull. Jag ville ogär-115

na vakna i kistan. Låt eljes begrava mig var ni vill."

Vi reste oss och sade varandra godnatt.

— Nej, ser du — han yttrade så till avsked — så länge livet går sin gång, när man kämpar och hatar och älskar, då söka människorna varandra... Man bör möta människor i livet.

Men när döden kommer, låt mig då vara ensam.SPÖKSLOTTET

Björkarna breda tunna, för var-

je vindfläkt vajande slöjor över markens unga blommor och darrande solfläckar leka i vitt ljus på den bjärt gröna mossan.

Jag har gått mig trött i skogen. Följande ert trampad stig har jag kommit fram till en glänta, över vilken odlade tegar ligga strödda och mellan kullarna skymtar en strimma av den leende insjön.

Innerst i viken finnes lämningar av en väldig grund; ohuggna granitblock av imponerande storlek ligga vältrade på varandra ända ut vid vattnet och ett stycke uppåt land, en gång bildande det massiva underlaget för längesedan raserade byggnader; det hela nu delvis igenvuxet, täckt av vegetationen.

Det är ruinen av "Halla portar", lämningar av ett slott från medeltiden. Jag vet inte mycket om dess historia. Det går i bygden en sägen,117

att dess härskarinna en gång dödat en man som hon förr haft kär, dödat honom med en yxa och störtat hans lik i sjön, men sedan dragit upp det igen och grävt ner det vid muren. Man säger att hon hette Gudrun, härskarinna till Halla...

Medan jag sträcker ut mig i gräset vid forn-borgens fot och sluter ögonen, stiger för min inre syn borgen på nytt ur gruset och jag blir

ett åsyna vittne till dess drama...

*

— Vad jag begär av dig, Olof! Tusen gånger mer ville jag begära, än vad någon man kan ge mig.

Hennes glödande kyssar hade nyss tänt hans unga blod. Som i kramp höll hon sig fast vid honom, med armarna hårt lindade om hans hals.

— Riv bort ryggåsen på min borg och taket över min säng och tag ner himmelens stjärnor till smycken åt mitt läger... Vad jag begär! Jag begär att du skall sova och glömma mig, sova, sova...

— Du talar i yrsel, Gudrun. Dina ord äro meningslösa och de skrämma mig. Liksom din blick, som är vild och grym...118

Hon svarade ingenting, utan såg blott på honom med en brännande, onaturligt vidgad blick, vilken slutligen beslöjades, på samma gång som armarna långsamt lossade sitt grepp.

Så reste hon sig och ledde honom vid handen bort till fönstergluggen. Det var vinter och årets första snö låg som ett skimrande täcke över kullarna.

— Ser du, Olof, så vacker snön är. Se dit bort över kullarna. Är det ej likt pösande, vita bolstrar!

Han svarade ingenting och kände sig blott orolig och underlig till mods. Detta skulle bli deras sista möte, hade hon sagt och gång på gång hade han snuddat vid detta ämne, men en hotande blixt ur dessa underliga ögon hade skurit av frågan. Han lät tankarna gå tillbaka och stanna vid varje detalj i denna besynnerliga kärlekssaga, som varat snart ett halvår.

Aldrig i livet skulle han, den underordnade, vågat lyfta sin blick till borgens stolta och fruktade härskarinna, om han ej blivit befalld — ja, just befalld att komma. Hundra gånger hade han väl tagit sig om huvudet och frågat om det var sanning eller dröm vad han upplevat. Aldrig skulle han vågat yppa en stavelse om detta för någon och om han gjort det -— vem skulle ha trott honom? Det var så löjligt ona-119

turligt, tyckte han själv, så himmelens befängt, att förståndet måste stå stilla. Denna stolta, sköna kvinna, vördnadsbjudande och vit som den heliga jungfrun, hon blev under nattens heta timmar ett vilddjur, ett monstrum av omättlig lidelse. Hon hade skänkt honom stunder av berusande sällhet, men skräcken för henne satt alltid på lur i hans själ.

Under dagarna, då hon kall och viljestark förde spiran över borgens folk, sänkte de stora starka männen huvudet och vågade ej uthärda de ljungande blickar, med vilka hon beledsagade en tillrättavisning. Hon hade tagit makten om hand långt innan hennes fader lagts i graven och folket var vant att lyda henne. Ej minst Olof var som ett rö i hennes starka hand. Inte kunde han skryta med, att hans underliga förhållande till borgens härskarinna givit honom några materiella fördelar. Han behandlades som alla de övriga och ej ett ord eller en blick förrådde för någon en hemlig förståelse mellan härskarinna och tjänare.

Men på nätterna... Ibland var han säker om, när han som en skugga tyst gled genom slottsgemaken, att han kom från en vansinnig eller en demon. — -— —

Båda stirrade, fortfarande tigande, ut i den sovande aftonen. En tung, svartgrå molnvägg120

hade tornat sig längs horisonten. Slutligen liksom vaknade hon, ryckte till och bröt tystnaden :

— Ja, detta är vår sista kväll. Jag har redan en gång förut sagt dig detta och jag upprepar det nu. Fråga mig ej om något. Vad jag har att tillägga kommer ej att sägas med ord'.

Fortfarande teg Olof. Han hade blivit van vid härskarinnans underligheter, men förstå henne gjorde han ej.

Efter en stund grep hon hans båda händer och tryckte dem sakta och smeksamt. Så kramade hon plötsligt hårt till, skakade händerna och släppte taget.

— Kom med, sade hon, kort och befallande.

Han lydde, som han alltid var van, och hon

öppnade de tunga dörrarna ut till altanen. En kall vind svepte in.

— Tag något mera på dig, du är alltför lätt klädd...

— Gå före, svarade hon blott, i den befallande ton som kom den motsträvigaste att lyda.

Månen hade gått ur moln för en stund och lyste klart över altanen, på vilken han trädde ut, följd av borgens härskarinna.---

Med båda händer grep hon om skaftet på en yxa, som stod till hands därute. En blink av stålet skar genom månljuset och ögonblicket121

efter föll en kropp handlöst mot barriären. Hon kastade den blodiga yxan och grep tag i hans kläder med våldsam kraft samt slungade kroppen handlöst nedför muren, ned i sjön, vars tunna isskorpa bräcktes och lämnade en vak, i vilken kroppen försvann.

Ensam, med handen och armen röda av blod, stod kvinnan kvar däruppe. Den lätta dräkten skylde knappast hennes sköna kropp.---

Framåt midnattstid stod samma kvinna, tät höljd i en svart kappa, nere vid randen av vattnet och vid hennes fötter låg Olofs lik. Vatten dröp av hans kläder och ur hans långa, mörka hår. Men det syntes även blod, på randen av ett väldigt, gapande sår... Bakom denna hemska grupp reste sig slottet med tinnar och torn som en mörk, oredig massa. Hon föll på knä, torkade med en flik av kappan likets ansikte och kysste med en lätt rysning dess kalla läppar.

En dräpt kärlekslycka! Ett ögonblick skakade fasan som en orkan hennes kropp. Men sa reste hon sig och det kom ett trotsigt löje över de marmorvita dragen...

Dagen därpå red ett lysande följe in på Halla borggård. I spetsen syntes den ståtlige junker Ingvar, vars ärende var att fria till den stolta och dygdädla Gudrun, härskarinnan på Halla122

borg. Junkerns ankomst var förebådad och väntad och friaren visste rätt väl, att han ej skulle bliva avvisad när han kom... Och rätt om han varit ängslig för svaret, skulle han blivit lugnad av den blick och det leende, med vilket härskarinnan till Halla trädde sin gäst till mötes.

Hon var skön som sagornas fé, blek, men med blickar som brunno och tindrade.

¥

Jag öppnade åter ögonen. För en flyktig sekund tyckte jag mig ännu se borgens gyllen-rödä torn stiga upp ur den blå havsstrimman och kasta glans över den, tills allt försvann i en blå, darrande dimma.

Jag gnuggade ögonen och log åt min fantasi, knappast på det klara med om jag sovit eller drömt vaken. Så långt jag varit borta från nuet, i vinter och medeltid! Det kändes skönt att gräva med händerna i mjuk, ljum, doftande mylla. Sedan kiev jag ut på grundstenarna och sköljde av de nedsmutsade fingrarna i det klara vattnet.

En sång av muntra, manliga stämmor ljöd inifrån skogen...KVINNAN I VALLMO RÖTT

Kättaren öppnade ögonen ogh

stirrade ut över det människomyllrande torget...

Där stodo de — alla de präktiga, enfaldiga borgarna — fulla av skräck för himlens vrede, törstande efter blod! Och deras kvinnor: skickliga matmödrar med tusen små omsorger: för tvätt och matlagning, bakning och syltning, trolovningar och barndop! Men nu flammade deras blick av hat, deras fingrar kröktes som klor... De hade förvandlats till furier! En obarmhärtighetens köld isade luften... en djurisk, blind förbittring lyfte sig mot mannen på bålet — och han log, tungsint och kort...

Bödeln ansträngde sig för att få det halvvåta bränslet att fatta eld. Han sysslade med siålet och flintan och skrapade omsorgsfullt samman fnösket, som vinden ho lade att sprida. Det124

verkade fredligt och alldagiigt. Men prästerna, som knäböjde med lyftade krucifix, mumlande obegripliga böner

på latin, göt en fläkt kyrkomystik in i vardagsstämningen. De feta prelaterna lågo oroligt på den kullriga stenläggningen och stönade svagt...

Det var en kall och blåsig dag i maj. Tunga, hängande skyar drogo hän över himlen — ljus och skymning kämpade om makten; då och då smattrade en hagelby, och vinden slungade bitande iskorn mot köldbävande ansikten och händer. Det var då, som om en ohygglig demon tog staden i besittning, luften blev gul av damm, pösande, oformliga kläder fladdrade i blåsten, skymtade genom hagelfloret — det pep om spetsgavlarna, klirrade och klang...

Plötsligt gick det som en stöt genom mängden på torget: en blå rökstrimma lyfta sig skälvande, flängdes i stycken av en stormpust... en röd låga vred sig fram mellan vedträna. I det samma begynte prästerna att sjunga--.

Kättaren skalv, då han märkte brandlukten; en svidande känsla i benens nakna hud kom som förebud till eldens bett. Han spärrade upp ögonen och vred de bakbundna händerna. Framför sig såg han ansikte vid ansikte — förvridna, upphetsade ansikten, speglande reli-1*55

giöst vanvett. Några av kvinnorna hade fallit på knä; andra lyfte under jämmerstön sina händer mot höjden. En mansröst ropade långt borta genom stormen; ropet fick åter-klang av fler och fler stämmor:

"Herre, förbarma dig! Herre, förbarma dig!"

Prästerna fortsatte sin sång...

Torget låg i grått halvmörker. Ett hjärtskärande gny trängde ut av själva husen, med de svarta korsvirkesskeletten i det kalkade murverket, ur de mörka portgapen — ett gny ur jord och himmel och människor. Satan svävade på kloprydda flädermusvingar i luften... han var helt nära — och med honom följde Döden...

"Herre, förbarma dig! Straffa oss ej, därför att vi hyst en vanhelig i vår mitt! Se, vi offra honom ju... offra honom på flammande bål!

Förbarma dig över oss!"

Alla hade kastat sig ned på marken — några knäböjde, andra lågo raklånga! några grävde fingrarna ned i den uppblötta myllan mellan stenarna; hesa skri ljödo och vinden slet i kappflikarna, och kom dem att klappra mot genomblötta kroppar som vredo sig i kramp. —

Hälvetets dämoner hade sluppit lösa för att piska stadens män och kvinnor med glödande126

ris! Varje liten oärlighet, varje ed, vart rus, varje famntag, rövat i nattens mörker — allt, allt skulle sonas! Satan och Döden väntade... svävande i luften, med säkert träffande klor! ...

"Herre förbarma dig över oss! Mottag vårt försoningsoffer! Förbarma dig! Förbarma dig!"

Alla hade sjunkit till jorden —

Nej, icke alla!... Mellan de skriande och häl-vetesskrämda stod en ung kvinna i en vallmo-röd kjol, som piskade hennes fylliga vader och stramade över höfternas yppiga rundning. Armarna voro lagda i kors över de svällande brösten, ögonen och de röda, sinnliga läpparna logo bakom ett flor av korpsvart hår, som fritt fick fladdra för vinden...

Kättarens blick stannade kvar hos henne; han såg den spottska glimten i hennes öga — han krympte samman inför det trotsiga övermodet i hennes sunda, begärliga kropp...

Vem var hon? Vad ville hon? —-

Det var, som föll något samman i den dödsdömdes hjärna — det var som en byggnad föll i gruset; synen kom och svann — och nva tankar... de hade hast, elden skyndade på...

Kvinnan — den jordbundna! Det var för hennes skull han stod på bålet! Hela sin mandomstid igenom hade han kämpat mot präster-177

nas otukt, mot påvekyrkans fördärv---. Kel,

hade rasat en brand i hans själ, flammande till det sista — han hade varit som en av de gamle profeterna! —- Idéerna hade han offrat sin kärlek... Dag och natt hade han grubblat över livets gåta —.

Och nu — vad skedde med honom? Vad var det för en sugande, svidande tomhet som öppnade sig? ---

Den unga kvinnan--elden lyste mot hennes vallmoröda klädning, den speglade varje linje av hennes formsköna kropp. Den unga

kvinnan--överallt hade hon förföljt honom

med sitt hånfulla segervissa smil, med sitt eggande sköte — och ständigt hade han flytt henne... ända sedan han var barn... Han mindes skriftefaderns lovprisande av hans kyskhet — sin egen svärmiska ynglingahänförelse för asketisk renhet. Genom alla frestelser hade han burit den... högt... som sitt hjärtas blomma... ingen hetär hade lurat den från honom... med hela sitt livs lidelse hade han hakat sig fast vid den. -—

Och han hade känt sig genomträngd av hat till frestarinnan — därför att han dunkelt anade hennes makt! Och hatet hade givit orden udd och styrka —- bläcket hade blivit gif tf rätande som syra... Obarmhärtigt hade han angripit de128

lastfulle, med blint raseri hade han slagit — för att värna sig själv... ropat — för att överrösta sin egen kropps krav!

Det var således ej mot liderliga prelater han fört sin kamp — det var mot egen natur! Och han hade segrat!---hade väl segrat --?

Ah — gud!

Han böjde huvudet tillbaka, bröstet andades tungt — men ännu kunde han skymta den röda kjolen, den leende munnen...

Segrat?--Nej, tappat hade han! Ett liv

i lögn och förnekelse av sund natur! Ett hål-tomt, fattigt liv... Ett liv utan lycka!... Kunds det göras om! Kunde han nu, blott för en flyktig stund, få knyta sina armar om denna kvinna, linda dem om henne i ett eldigt famntag... Kvinnan... kvinnan!...

Ett skri kvällde sig fram ur hans strupe — ett skri av förtvivlad längtan.

Flammorna slogo upp och släckte för alltid ljuset för hans ögon. Men för hans flyende medvetandes inre blick svävade synen av en ung kvinna i en vallinorüd, stormpiskad kjol — denna kvinna, som var det enda i världen, värt att äga...

PRIS 2 Kli